

Opinnäytetyö (AMK)

Sosiaali- ja kasvatusala / Sosionomi (AMK)

2020

Anne Mäkinen

TAAPERO TOIMIJANA MONIAISTISESSA OPPIMISYMPÄRISTÖSSÄ

– materiaalipaketti varhaiskasvattajille

Anne Mäkinen

TAAPERO TOIMIJANA MONIAISTISESSA OPPIMISYMPÄRISTÖSSÄ

- -materiaalipaketti varhaiskasvattajille

Nykypäivän Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2018 mukaan lapsi nähdään aktiivisena, uteliaana ja toiminnallisena subjektina, jolla on oikeus ikätasonsa mukaisesti vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Varhaiskasvatukseen tulee perustua lapsen vahvuuksiin ja mielenkiinnon kohteisiin. Tutkiminen, leikkiminen, liikkuminen ja taiteellinen kokeminen ja ilmaisu nähdään lapselle tyypillisinä toimintatapoina. On tärkeää, että varhaiskasvatuksessa luodaan oppimisympäristö, joka tukee lapsen omaa toimijuutta. Alle 3-vuotiaan oppiminen on kokonaisvaltaista ja kaikki aistit ovat intensiivisesti mukana hänen kokemusmaailmassaan.

Kehittämistyön tavoitteena oli kehittää varhaiskasvattajien käyttöön selkeitä ja yksinkertaisia pedagogisia toimintamalleja tukemaan alle 3-vuotiaiden tyypillisiä toimintatapoja moniaistisuutta hyödyntäen. Myös yksityisen päiväkotitoiminnan markkinointi asiakasperheille oli mahdollinen tavoite. Kehittämistyö toteutettiin taidepäiväkoti Aarteiden talossa Tuusulassa. Aarteiden talo on toiminut pienempänä varhaiskasvatustyksikkönä 20 vuotta. Neljä vuotta sitten Pilke Oy osti talon. Tämän myötä tilat laajentuivat entisestään. Uusi hirsirakennus avattiin toukokuussa 2018 ja ensimmäistä kertaa alle 3-vuotiaat tulivat yksikköön.

Kehittämismenetelmiä olivat varhaiskasvattajien esikysely, kokeileva toiminta ja havainnointi sekä teemahaastattelu. Esikyselyn perusteella huhtikuussa 2019 kehittämistehtävä täsmentyi neljän aistin materiaalipaketiksi. Aistimateriaalipaketti sisälsi fyysisesti neljä laatikkoa, joissa jokaisessa oli kuusi menetelmää. Menetelmien tarkoitus oli tarjota varhaiskasvattajille pedagogisia välineitä tukemaan lapsen omaa toimijuutta. Kokeilevan toiminnan jakson jälkeen varhaiskasvattajille tehtiin teemahaastattelu. Vastaukset ja havainnot analysoitiin teemoittamalla kysymys kerrallaan.

Pääsääntöisesti varhaiskasvattajat kokivat aistimateriaalipaketin toimivaksi ja helppokäyttöiseksi. Aistimateriaalipaketin rooli kokopäiväpedagogiikassa nousi keskeiseksi tiedostaa. Aistimateriaalipaketillä voitiin rikastaa vanhempienkin lasten toimintaa. Aistimateriaalipaketti tarjosi hyvän mahdollisuuden pedagogiselle dokumentoinnille. Varhaiskasvattajille löytyi hyviä pedagogisia toimintamalleja, joita oli helppo ottaa käyttöön ilman suunnittelua. Lasten kanssa aistimateriaalipakettia käytettiin aistikerhossa, johon he osallistuivat innoissaan.

ASIASANAT:

Leikki, tutkiminen, liikkuminen, taiteellinen kokeminen ja ilmaisu, Reggio Emilia pedagogiikka, moniaistisuus

Anne Mäkinen

TODDLER AS AN ACTOR IN ENVIRONMENT WITH MANY SENSES

- Sense material box for early childhood education pedagogues

According to early childhood education program of 2018, the child is seen as an active, curious and functional subject. The child has a right to influence things according to his/her age. Early childhood education should be based on the child's strengths and interests. Exploration, play, moving and artistic experience and expression are typical ways of action to children. It is important to create such an environment that supports children's typical ways of action. Children under 3 years are very holistic in their learning. All senses are intensively involved in their experiences.

The focus was to develop clear and simple pedagogical operating models for early childhood pedagogues. The models should promote toddlers' ways of action with many senses. One possible goal was also to market private day-care business for customer families. This development study took place in Tuusula at the art day care-center of Aarteiden Talo. Aarteiden Talo has been working as a small, Reggio Emilia approach focused day-care center since 1996. At 2014 it was bought by Pilke Oy. Because of this, the day-care center extended remarkably. The new building, made out of logs, was opened in May 2018. The first time ever, also toddlers were a part of this day-care center.

The data was collected by various methods, including inquiries, experimental observation and theme interviews. Inquiries were made at April 2019. As a result from inquiries, development study was defined to be a sensory material box, which included four senses. Physically there were four boxes and each of them contained six methods. Methods were supposed to offer pedagogues tools to support toddlers' own activity. After testing boxes, theme interviews were made to pedagogues. The analysis was undertaken by thematizing a question at a time.

Principally pedagogues felt that sense material boxes were practical and user friendly. It was important to realize the role of boxes also in full-time pedagogy. It was also possible to enrich older children's actions by boxes. While children were working with boxes, it offered the pedagogues great opportunity for pedagogical documentation. Boxes offered the pedagogues good models of operation, which were easy to use without planning. The sense material boxes were used with children in the sensory club. Toddlers were enthusiastic.

KEYWORDS:

Play, exploration, moving, artistic, Reggio Emilia approach, many senses

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 LAPSEN TYYPILLISET TOIMINTATAVAT	7
2.1 Lapsen moniaistinen toimijuus	7
2.2 Leikki ja tutkiminen	9
2.3 Liikkuminen ja taiteellinen kokeminen	13
3 OPPIMISYMPÄRISTÖ	17
3.1 Reggio Emilia pedagogiikka	17
3.2 Moniaistisuuden hyödyt	19
4 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT	22
4.1 Toimintaympäristön kuvaus	22
4.2 Kehittämistyön tavoitteet, tehtävät ja rajaus	23
5 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS	25
5.1 Kehittämismenetelmät	25
5.2 Kehittämisprosessi	29
6 KEHITTÄMISTYÖN TUOTOS	44
6.1 Moniaistinen materiaalipaketti	44
6.2 Tuotoksen tarkastelu suhteessa tavoitteisiin	48
7 POHDINTA	50
7.1 Kehittämistyön arviointi	50
7.2 Oma oppimisprosessi	51
7.3 Eettisyys ja luotettavuus	52
LÄHTEET	54

LIITTEET

- Liite 1. Esikysely varhaiskasvattajille
- Liite 2. Tutkimuslupalomake vanhemmille
- Liite 3. Havainnointilomake varhaiskasvattajille
- Liite 4. Aistikerhon rakenne
- Liite 5. Teemahaastattelu varhaiskasvattajille
- Liite 6. Aistimateriaalipaketti
- Liite 7. Havaintoja kokeilevan toiminnan jaksolta

KUVAT

Kuva 1. Käsikerho	46
Kuva 2. Silmäkerho	46
Kuva 3. Nenäkerho	47
Kuva 4. Korvakerho	47

KUVIOT

Kuvio 1. Lapsen tyypilliset toimintatavat	16
Kuvio 2. Aistitiedon jäsentyminen käyttöä varten- mukaellen Ayres	24
Kuvio 3. Käyttämäni kehittämismenetelmät	28

TAULUKOT

Taulukko 1. Kehittämisen prosessin aikataulu	43
--	----

1 JOHDANTO

Nykypäivänä lapsen oppimisen tiedostetaan olevan kokonaisvaltainen prosessi. Lapsi oppii toiminnan kautta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2018 mukaan lapselle tyypillisiä toimintatapoja ovat leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. On tärkeää, että varhaiskasvatuksessa luodaan lasta aktivoiva oppimisympäristö. Mitä pienemmästä lapsesta on kysymys, sitä kokonaisvaltaisempaa oppiminen on. Moniaistisuus kuuluu oleellisesti kokonaisvaltaiseen oppimiseen myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2018 mukaan. (Opetushallitus 2018, 21-22.)

Valitsin aiheen sekä omasta, että toimeksiantajani innostuksesta alle 3-vuotiaiden oppimisympäristön kehittämistä kohtaan. Olen töissä Pilke Aarteiden talon varhaiskasvatussyksikössä, jossa sovelletaan Reggio Emilia-pedagogiikkaa. Niin kyseisessä pedagogiikassa, kuin uudistuneessa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2018, nähdään lapsen aktiivinen rooli oman elämänsä päähenkilönä keskeisenä. (Opetushallitus 2018, 21-22.) Uusi Aarteiden talo avattiin toukokuussa 2018 ja alle 3-vuotiaita talossa ei ole aikaisemmin ollut. Tämänkin vuoksi nimenomaan pienten lasten pedagogiikkaan kaivattiin lisätietoa. Reggiolaisuuteen moniaistisuus on kuulunut aina oleellisena toimintatapana. Jo Loris Malaguzzi, pedagogiikan isä, käytti aikoinaan ilmaisua lapsen sadasta kielestä. Tällä hän tarkoitti monenlaisia kykyjä, joita jo pienellä lapsella on hallussaan. Maailmaa tarkastellaan kokonaisvaltaisesti kaikilla aisteilla. (Heinimaa 2000, 278.)

Kehittämistyön tavoitteena on tuottaa varhaiskasvattajille selkeitä ja yksinkertaisia, pedagogisia toimintamalleja taaperoiden toimijuuden aktivointiin. Teoriaperusta koostuu lapsen tyypillisistä toimintatavoista sekä moniaistisesta oppimisympäristöstä. Kehittämismenetelminä käytin esikyselyä, kokeilevaa toimintaa ja havainnointia sekä teemahaastattelua. Kehittämistyön tuotoksena valmistui moniaistinen materiaalipaketti tukemaan lapsen tyypillisiä toimintatapoja. Markkinoinnissa on mahdollinen jatkokehittämien paikka.

Kokonaisvaltaisen oppimisen näkökulmasta on erittäin tärkeää, että pieni lapsi saa turvallisessa oppimisympäristössä monipuolisesti aistikokemuksia. Aistit tekevät meistä sen, mitä olemme.

2 LAPSEN TYYPILLISET TOIMINTATAVAT

2.1 Lapsen moniaistinen toimijuus

Uuden oppimiskäsityksen mukaan lapsi nähdään aktiivisena, uteliaana ja oppimishaluisena. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu koko ajan ja kaikkialla. Oppimisessa yhdistyvät tiedot, taidot, tunteet, aistit, keholliset kokemukset ja ajattelu. (Opetushallitus 2018, 21-22.)

Toisinaan lapsesta on käytetty nimitystä tabula rasa, tyhjä taulu. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, kuitenkin korostaa lapsen aktiivista roolia ja omaa toimijuutta. Jo taaperoikäisellä on käsitys itsestään, omasta arvostaan ja ympäröivästä maailmasta. Hänellä on jo paljon kokemuksia esimerkiksi siitä, onko maailma turvallinen ja voiko muihin ihmisiin luottaa. Jo pienellä lapsella on tietynlaiset kehukset olemassa. (Rusanen, Kuusela, Rintakorpi & Torkki 2018, 17.) Ensimmäiset kolme ikävuotta ovat lapsen kehityksen kannalta äärimmäisen tärkeitä. Tänä aikana lapsi kasvaa ja kehittyy kaikilla osa-alueilla nopeammin kuin koskaan myöhemmin elämässään. (Keltikangas-Järvinen 2012, 21.) Tutkimusten mukaan taaperoikäisellä on erittäin joustavat aivot, minkä seurauksena he kuulevat, näkevät ja kokevat asioita paljon aikuista enemmän. He havainnoivat tehokkaasti kaikkea ympärillään ja tämän vuoksi he ovat paljon tietoisempia ympäristönsä suhteen. (Curtis, Brown, Baird & Coughlin 2013.)

Pienen lapsen suhdetta ympäröivään maailmaan luonnehtii havaitsemisen herkkyyys. Aistien vastaanottokyky on suuri ja lapsi luottaa aistihavaintojen ensisijaisuuteen toiminnassaan. Hän uskoo siihen, mitä hän näkee, kuulee ja tuntee. Aikuiselle ihmiselle on kehittynyt jo monenlaista tietoa, ymmärrystä ja käsitteellisiä malleja maailman toimivuudesta ja hän mieluummin nojaa tähän tietämykseensä. (Rusanen, Kuusela, Rintakorpi & Torkki 2014, 28.) Kaikki me tunnemme Andersenin tarinan keisarin uusista vaatteista. Tarinassa kaikki ovat ihastelevinaan alastoman keisarin uutta pukua joukon mukana. Kukaan ei uskalla ääneen sanoa näkemäänsä. Ihmiset epäilevät omia silmiään ja puhuvat ilmiselvän aistikokemuksensa pois. Ainoastaan pieni lapsi uskalsi asettua oman näkemisensä varaan ja todeta asian todellisen laidan välittämättä muiden mielipiteistä. Hänellä ei nähtävästi ollut vielä liian pitkälle vietyjä ennakkokäsityksiä tilanteesta. (Skinnari 2001, 99.)

Lapsella pitää olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Ja mitä pienemmästä lapsesta on kysymys, sitä enemmän kehollisuus ja aistit oppimisessa merkitsevät. Oppimisympäristön täytyy tarjota lapselle mahdollisuus leikkimiseen, liikkumiseen, tutkimiseen sekä taiteelliseen kokemiseen ja ilmaisuun. Monipuoliset työtavat ovat lapselle paitsi oppimisen kohde, myös väline. (Opetushallitus 2018, 38.)

Lapsen toimijuudella tarkoitetaan lapsen aktiivista ja itsenäistä roolia omassa oppimisessaan. Lapsi ei ole pelkkä aikuisten toiminnan kohde, vaan hänen mielipiteillään on oikeasti väliä. Toimiva lapsi osallistuu ja kohtaa tilanteita aktiivisesti. Toimijuus ilmenee aloitteellisuutena, osallisuutena ja kykynä esittää mielipiteitä. Toimijuudella on tärkeä rooli lapsen identiteetin rakentumisessa ja syrjäytymisen ehkäisemisessä. (Krongvist & Kumpulainen 2011, 43-44.) Varhaiskasvattajan tehtävä on löytää ne toimintatavat, joilla jokainen lapsi pääsee toimintaan mukaan iästä, tuen tarpeesta, puheen kehityksestä tai mistään muustakaan mahdollisesta esteestä huolimatta (Opetushallitus 2018, 38).

Toimijuus käsitteenä on tuttu, mutta lasten kohdalla se on verrattain uusi ilmiö. Toimijuudessa keskeistä on lapsen sosiaalinen toiminta, jolla on vaikutusta. Tällä tavalla lapsi on nähty suhteellisen lyhyen aikaa. Näkemys on osa suurempaa yhteiskunnallista kehitystä, joka korostaa yksilön osallisuutta. (Turja & Vuorisalo 2017, 36, 42.) Toimijuuteen liitetään usein muita käsitteitä, esimerkiksi aktiivisuus, intentionaalisuus, vaikutus - ja valinnanmahdollisuus ja vapaaehtoisuus. Toimijuudessa keskeistä on aina vuorovaikutus. (Lipponen, Kumpulainen & Hilppö 2013, 160-161.) Myös lapsen ja varhaiskasvattajan toimijuus eroavat toisistaan erilaisesta yhteiskunnallisesta asemasta johtuen. Lapsen sosiaalinen toimijuus ei ole iästä kiinni, vaan lapset näyttävät toiminnallisesti sen, mihin sanallisesti eivät vielä kykyne. (Turja & Vuorisalo 2017, 43.) Lapsen aidon toimijuuden mahdollistamiseksi tarvitaan tietoa lasten omista ajatuksista ja tyypillisistä toimintatavoista sekä varhaiskasvattajan ja lapsen välisestä vuorovaikutuksesta (Karlsson 2012, 43). Toiminnan suunnittelu perustuu havainnoinnin, dokumentoinnin, analysoinnin ja tulkinnan avulla saatuihin tuloksiin, joiden mukaan myös tavoitteet asetetaan (Koivunen & Lehtinen 2015, 97).

Kolmanteen ikävuoteen saakka lapsen toimintaa luonnehtii kokonaisvaltaisuus - kaikki aistit ovat intensiivisesti läsnä lapsen maailmassa. Lapsen aistit kehittyvät pikku hiljaa. Vastasyntyneellä vauvalla on refleksejä, jotka kehityksen myötä katoavat. Kun lapsi alkaa reagoida aistiensa avulla ympäristöönsä, on kyseessä sensomotorinen kehitys.

Sensomotorisen kehityksen kausi on lapsella 0-2-vuotiaana. Aistihavainnot luovat pohjaa myös lapsen ajattelun ja oppimisen kehittymiselle. (Saarinen 2014, 17.)

Sensorinen integraatio tarkoittaa kykyä jäsentää aistitieto mielekkääksi kokonaisuudeksi. On erittäin tärkeää oppimisen kannalta, että lapsi kykenee keskittymään olennaiseen ja suodattamaan vähemmän tärkeät ärsykkeet ulkopuolelle. Tämä luo pohjan oppimiselle, mutta myös mielekkäälle sosiaaliselle toiminnalle. (Saarinen 2014,17.) Silloin, kun sensorinen integraatio toimii onnistuneesti, lapsi pystyy vastaamaan ympäristönsä haasteisiin tarkoituksenmukaisella tavalla ja tämä tuottaa hänelle iloa ja tyydytystä. Kun lapsi kokee onnistumisen kokemuksia, hänellä on niin sanotusti kivaa. Toiminta, jossa eri aistien kautta tulevaa tietoa jäsennetään onnistuneesti, on sekä haasteellista, että hauskaa. Lapsen sanomana ”kivaa”, tarkoittaakin usein onnistunutta ”sensorista integraatiota”. (Ayres 2008, 33.)

On tärkeää stimuloida lasten aisteja ja hermoyhteyksiä ennen esikouluikää, sillä muuten heistä ei tule sitä, mitä heistä olisi parhaimmillaan voinut tulla (Siren-Tiusanen 2001,19). Oppimisympäristö on siis aikuisten ja vertaisryhmän ohella kolmas olennainen kasvattaja (Rusanen ym. 2014, 64). Näin oppimisympäristö nähdään myös Reggio Emilia pedagogiikassa. Reggiolaisuudessa kiinnitetään erityistä huomiota inspiroivaan oppimisympäristöön ja materiaalien innostavuuteen. Materiaalien on tarjottava lapsen kehittyville aivoille haastetta ja sensorista stimulaatiota. Kasvattajan on tiedostettava myös ei-tavallisten materiaalien merkitys uusien oppimiskokemusten mahdollistajana. (Curtis ym. 2013.) Oppimisympäristön tulisi antaa lapsille virikkeitä ja innostaa heitä kokeilemiseen, tutkimiseen ja ongelmanratkaisemiseen (Hiissa 2010, 57). Laadukas oppimisympäristö on päiväkodin kunnia-asia (Kalliala 2012, 216).

2.2 Leikki ja tutkiminen

Leikin merkitys on ollut kiistaton varhaiskasvatuksen historiassa aina Fröbelin ajoista nykypäivään saakka. Lapsi ei leiki oppiakseen, mutta oppii leikkiessään monenlaisia asioita. Leikin määrittely on vaikeaa siksi, koska se riippuu täysin näkökulmasta. Tärkeää leikissä ovat kuitenkin aina lasten ja lasten ja aikuisten väliset suhteet. (Helenius & Lummelahdi 2013, 55.) Leikin syvintä olemusta on mahdotonta tavoittaa luokittelun kautta (Järvinen & Mikkola 2015, 46). Leikki ei kehity lineaarisesti, vaan kehämäisesti. Kaikenikäisten lasten leikissä voi esiintyä piirteitä myös muille ikäkausille kuuluvasta leikistä monesta eri tekijästä riippuen. (Munter 2001, 125.) Sen sijaan yhtä mieltä ollaan

kiistattomasti uuden oppimiskäsityksen myötä leikin ja oppimisen välisestä yhteydestä (Järvinen & Mikkola 2015, 48).

Lapsen tutkiva mieli herää hämmästelevässä ja innostavassa ympäristössä parhaiten (Karppinen 2009, 64). Lapsi tutkii maailmaa luontaisesti. Aikuisen on tässä kohdassa syytä pysähtyä ja miettiä omaa tehtäväänsä. Tutkimiseen houkuttelevan ympäristön luominen on aikuisen vastuulla. Lapsen tutkivasta käyttäytymisestä puhutaan nykyään paljon. Taaperot tutkivat maailmaa omalla tyylillään hyvinkin aktiivisesti. He sitoutuvat toisinaan pitkäksi ajaksi tekemiseensä. Siinä vaiheessa, kun aikuinen huomaa lapsen sitoutuneisuuden ”haahuilevasta” lapsesta tulee tutkija. (Kalliala 2012, 223-224.)

Jean Piagetin konstruktivistinen teoria ja Leo Vygotskin kulttuurihistoriallinen teoria ovat vaikuttaneet merkittävästi varhaiskasvatuksen alueella. Molemmilla on vielä tänäkin päivänä iso vaikutus siihen, miten lapsen kehitys, oppiminen ja opetus nähdään. Leikki on oivallinen tapa saada tietoa lapsen kehityksestä ja oppimisesta. (Hännikäinen & Rausku-Puttonen 2001, 158, 176-177.)

Vygotskin (1976) määritelmän mukaan leikki on toimintaa kuvitteellisessa tilanteessa. Koska pieni lapsi ei osaa luoda kuvitteellista tilannetta itsenäisesti, tämä tapahtuu aluksi aikuisen avustuksella. Ihan ensimmäiset yhteisleikit tapahtuvat aikuisen sylissä ja näillä sylileikeillä on pitkä historiallinen perinne. (Helenius & Lummelahti 2013, 61-64.) Aikakautemme kenties merkittävimäksi kehityspsykologiksi on nostettu Piaget (1951). Leikin kolmivaiheinen pääjaottelu on peräisin hänen teoriastaan. (Helenius & Lummelahti 2013, 74.)

Pikkulapsivaiheessa esinetoiminnalla on suuri merkitys lapselle. Oleellista on aikuisen sensitiivisyys lapsen aloitteille ja nonverbaalisille viesteille. Aikuinen sanoittaa asioita ääneen ja käyttää lapsen omaa nimeä toiminnassa- tällä on merkitystä mm. lapsen identiteetin kokemukselle. Lapsi liikkuu ja tutustuu maailmaan kaikilla aisteillaan kokonaisvaltaisesti. Suulla tutkiminen on pienelle lapselle erittäin tärkeää. (Helenius & Lummelahti 2013, 67-70.) Keskushermosto kehittyy rikkaista aistivaikutelmista, joita suun alueet tuottavat, hygieniasyyt eivät saa heikentää leikkiympäristön tasoa. Tuttia ei kannata tarpeettomasti pitää suussa, koska se estää lasta kehittämästä hermoyhteyksiä. Suulla tutkiminen loppuu lapsen oivaltaessa esineiden eri merkityksiä. (Helenius & Mäntynen 2001, 136.)

Toisella ikävuodella lapsella alkaa esiintyä uhmaa ja lapsi testailee rajoja. Hän alkaa tiedostaa omaa erillisyyttään ja kiinnittää huomiota vastakohtaisuuksiin esimerkiksi

rämpyttämällä valoja päälle ja pois. Näennäisesti ei ole tapahtunut mitään ihmeellistä, mutta tämä kertoo siitä, että lapsi on yhtäkkiä hoksannut ” kahden moodin ”. Leikin kannalta tämä on tärkeää siinä mielessä, että lapsi alkaa oivaltaa siirtymisen tilanteesta toiseen- jotain mikä oli aikaisemmin johonkin, mikä on nyt. Tässä kohdassa lapsi kykenee toimimaan ”ikänsä kuin” eli hän kykenee siirtymään kuvitteelliseen tilanteeseen ja esittää tekevänsä jotain oikeasti tietäen kuitenkin, että se on leikkiä. (Helenius & Lummelahti 2013, 73-74.)

Lapsen kahta ensimmäistä ikävuotta kutsutaan Piagetin (1951) mukaan sensomotoriseksi vaiheeksi. Tässä vaiheessa lapsi omaksuu tietoa ympäristöstään aistien ja motorisen toiminnan seurauksena. Ensin vauvaa kiinnostavat omasta kehosta tulevat aistimukset. Opittuaan kävelemään lapsen maailmankuva laajenee huomattavasti hänen saadessaan uusia kokemuksia ympäristöstään. Sensomotorisen vaiheen alussa lapsi saavuttaa objektipysyvyyden. Tämän seurauksena lapsi osaa kaivata näköpiiristä poistunutta esinettä. Vaiheen lopussa lapsen ajattelussa tapahtuu laadullisia muutoksia, joiden seurauksena hän osaa jäljitellä muita ilman kohteen läsnäoloa. Tässä vaiheessa lapselle on kehittynyt symbolifunktio. Piagetin (1951) mukaan leikki syntyykin juuri viivästettynä jäljittelynä. Piaget tutki symbolifunktion kehitystä ja oli sitä mieltä, että leikki oli osa tätä kehitysprosessia. (Piaget & Inhelder 1977, 55-59.) Symbolifunktion herätessä pieni lapsi alkaa vähitellen oivaltaa mallintamisen kautta, että kaikilla esineillä on joku merkitys. (Helenius & Lummelahti 2013, 75.) Jäljittely toimii leikin luovana voimana liittäen sekä leikin sisällöt että leikkijät yhteen. Lapset jäljittelevät toisiaan aktiivisimmin 1,5 vuodesta 2,5 vuoteen. (Lipponen ym. 2013, 150.)

Roolileikkivaiheeseen siirtyminen on iso harppaus lapsen elämässä. Tässä vaiheessa lapsi haluaa tehdä jotakin sellaista, mikä on hänen iässään kuitenkin mahdotonta toteuttaa käytännössä. Syntyy sisäinen ristiriita, jonka ratkaisee siirtyminen kuvitteelliseen todellisuuteen. Lapsi haluaa olla äiti tai isä, prinssi tai prinsessa. Ihmisten väliset suhteet, kieli ja vuorovaikutus korostuvat roolileikissä, toisin kuin esineleikissä. (Helenius & Lummelahti 2013, 87-88.)

Roolileikkivaihetta elävälle lapselle tärkeää ovat roolien ulkoiset tunnusmerkit, roolimerkit. Lapselle ei tuota leikissä ongelmaa hänen liikkuessaan sujuvasti todellisuuden ja mielikuvituksen välillä. (Toivanen 2014, 21,30.) Roolileikki vaikuttaa persoonallisuuden muovautumiseen ja viimeistään tässä vaiheessa on tärkeää huomata lapset, joilla on pulmia vertaissuhteissaan. (Helenius & Lummelahti 2013, 89-90.)

Vygotskin (1976) mukaan kasvatuksen on kuljettava kehityksen edellä ollakseen hyödyllistä. Silloin se aktivoi liikkeelle niitä oppimisen mahdollisuuksia, jotka ovat vasta nupuillaan. Lähikehityksen vyöhykkeellä Vygotski (1976) tarkoitti lapsen aktuaalisen kehitystason ja potentiaalisen kehitystason välistä etäisyyttä. Ensimmäinen tarkoittaa sitä tasoa, jonka lapsi jo itse osaa ja toinen sitä tasoa, jolle lapsi yltää taitavamman opastuksella. (Vygotski 1982, 184-186.) Lapsi kykenee saavuttamaan suurimmat saavutuksensa juuri leikissä toimiessaan kykyjensä ylärajoilla, lähikehityksensä vyöhykkeellä (Pitko 2011, 9). Taitava varhaiskasvattaja näkee, missä tilanteessa lapsi tarvitsee apua, ja missä tukea voidaan vastaavasti vähentää (Hiissa 2010, 73).

Piagetin kolmas vaihe on sääntöleikkivaihe. Säännöt opitaan sosiaalistumisen tuloksena ja lapsen varttuessa näillä leikeillä on hänelle yhä suurempi merkitys. (Piaget & Inhelder 1977, 62.) Nuorimmat leikkijät eivät välttämättä ymmärrä sääntöjä, mutta jäljittelyn avulla pystyvät olemaan mukana leikissä. Sääntöleikissä aikuisen rooli on lähinnä ohjata leikin kulkua. (Helenius ym. 2013,118.)

Sääntöleikit voidaan jakaa perinneleikkeihin, tutustumisleikkeihin ja muihin sääntöleikkeihin, joihin kuuluu runsaasti leikkejä niin musiikin kuin liikunnankin alueelta. Käytännöllisesti katsottuna sääntöleikkien määrä on todella laaja. (Helenius ym. 2013, 175.)

Varhaiskasvattajalla on suuri rooli ja merkitys varsinkin alle 3-vuotiaan lapsen leikin tukemisessa ja leikkiympäristön kehittämisessä. Pienten lasten leikki on ammatillisesti ymmärrettävä lasten johtavaksi toiminnaksi, jossa kehitystä voidaan seurata ja tukea tavoitteellisesti. (Helenius & Mäntynen 2001, 141.) Varhaiskasvattajalla on tärkeä tehtävä lapsen leikin tukemisessa. Aloitteellinen varhaiskasvattaja on haluttu leikkikaveri, hän osaa rikastuttaa leikkiä, mutta ei omi leikin ideoita itselleen. (Kalliala 2001, 32-33.) Varhaiskasvattajan merkitys leikin tukemisessa on siis oleellista, mutta yhtä oleellista on se, että päätösvalta leikissä kuuluu lapselle (Pitko 2011, 4). Leikkiin osallistuminen on varhaiskasvattajalle tärkeä arjen pedagoginen työmenetelmä, jota ei pidä yhtään väheksyä. Varhaiskasvattajan on tiedettävä leikin kehityksestä todella paljon voidakseen tukea leikkivää lasta parhaalla mahdollisella tavalla. Varhaiskasvattajan on tunnistettava pedagogisen hetken tarjoamat mahdollisuudet ja osattava viedä niitä eteenpäin. (Kalliala 2012, 188-191.) Varsinkin alle 3-vuotiaiden ryhmässä tilanteet syntyvät nopeasti ja yllättäen. Varhaiskasvattajan on osattava reagoida saman tien, mikä edellyttää laaja-alaista ammattitaitoa (Pitko 2011, 27). Pienten lasten aloitteellisuus ei ole riittävän kehittynyttä leikin etenemisen kannalta, vaan varhaiskasvattajan on

kannettava päävastuu. On olemassa tutkimuksia, joiden mukaan varhaiskasvattajien vähäinen osallistuminen on yhteydessä heikkolaatuiseen leikkiin. (Pitko 2011,15.)

2.3 Liikkuminen ja taiteellinen kokeminen

Yksinkertaisuuden tajuaminen on ovi alle 3-vuotiaiden liikkumisen aktivointiin. Varhaiskasvattajan on monesti vaikeaa pysyä riittävän yksinkertaisessa. Lapsen ensimmäinen kieli on kehonkieli. Pieni lapsi toimii hyvin kokonaisvaltaisesti joka asiassa, eikä ole edes mahdollista erottaa motoriikkaa, kehoa ja tietoisuutta toisistaan. (Pietilä 2001, 199-200.) Lapsen aloitteisiin sensitiivisesti vastaava ympäristö on lapsen aktiivisuuden tärkeimpiä tekijöitä. Tunneilmasto on kaiken perusta. Perusturvallisuudentunteen saavuttaneella lapsella on valtavasti potentiaalia käytössään. Pienen lapsen elämässä toistot ovat tärkeässä roolissa ja oikeastaan kaikella, mikä toistuu, on lapsen kehityksen kannalta merkitystä. (Pietilä 2001, 202, 209.)

Lapsi tarvitsee hieno- ja karkeamotoristen taitojen kehittymiseen sekä keskushermoston kypsymistä, että harjoittelua. Liikkuessaan lapsi käyttää aistejaan ja harjoittelee niiden yhdistämistä. (Saarinen 2014, 25.) Mitä pienemmästä lapsesta on kysymys, sitä merkityksellisemmässä roolissa ovat myös perushoidolliset tilanteet kokonaisvaltaisen oppimisen näkökulmasta (Pönkkö & Sääkslahti 2017, 490).

Lapsen oppiessa ryömimään, konttaamaan, istumaan, seisomaan ja liikkumaan, hänelle avautuu kokonaan uusi maailma. Toimintaympäristö laajenee ja lapsi pääsee itsenäisemmin tutkimaan asioita. Varhaiskasvattajan tulee tarjota liikkuvalla taaperolle monipuolinen ja turvallinen oppimisympäristö. Omatoimisuustaitojen harjoittelu, kuten ruokailu ja pukeminen, on keskeistä alle 3-vuotiaan kehityksessä. (Pönkkö & Sääkslahti 2017, 490.)

Lapsen motorinen kehitys etenee prosessina. Lapsi, jolla on normaalit oppimisedellytykset, omaksuu motorisia taitoja, mikäli ympäristö tarjoaa siihen riittävästi virikkeitä. Motorisen kehityksen vaiheita alle 3-vuotiailla ovat refleksitoimintojen vaihe 0-1-vuotiaana sekä alkeellisten taitojen omaksumisen vaihe 2-3-vuotiaana. Motoriset perustaidot on jaettu tasapainotaitoihin esimerkiksi kieriminen ja kääntyminen, liikkumistaitoihin, joita ovat esimerkiksi käveleminen ja juokseminen sekä välineen käsittelytaitoihin, vaikkapa pallon potkiminen ja heittäminen. Nopeinta motoristen taitojen kehitys on nimenomaan lapsuudessa. (Jaakkola 2017, 160.)

Liikkumisen merkitys on nykypäivänä tiedostettu, paitsi lapsen koko persoonallisuuden kehittymisen, mutta myös oppimisvalmiuksien kannalta (Saarinen 2014, 25). Alle 3-vuotiaan liikkuminen on pääasiassa omaehtoista liikkumista, jota hän saa tehdä omasta vapaasta tahdostaan joko itsekseen, tai muiden lasten kanssa yhdessä. Varhaiskasvattajan tehtävänä on mahdollistaa lapsen liikkuminen arjen tilanteissa niin sisällä kuin ulkonakin. (Pulli 2007,15.)

Vertaissuhteilla on tärkeä merkitys lapsen fyysiselle aktiivisuudelle. Vertaisten merkitys korostuu, mitä vanhemmaksi lapsi kasvaa, mutta sillä on vaikutusta jo 2-3-vuotiaiden lasten fyysisen aktiivisuustason nostamisessa. Lapset, jotka olivat aktiivisia vertaistensa parissa, olivat aktiivisia myös fyysisesti ja löysivät toisensa. Luonteeltaan pidättyväiset lapset olivat vähemmän aktiivisia fyysisesti. Pienryhmätoiminnan katsottiin hyödyttävän kaikkia lapsia, mutta aivan erityisesti vetäytyviä lapsia. (Lehto, Reunamo & Ruismäki 2012.)

Liikunnan merkitys lapsen hyvinvoinnille on tiedostettu Suomessa laaja-alaisesti. Liikunta ehkäisee terveystorjuntaa, kuten ylipainoa ja siihen liittyviä sairauksia jo varhaislapsuudessa. (Lehto ym. 2012.) Lisäksi liikkuminen edistää oppimista ja antaa onnistumisen elämyksiä. Liikkuminen toisten lasten kanssa kehittää sosiaalisia taitoja. Uusien lasten liikuntasuosittelun mukaan alle 8-vuotiaiden tulisi liikkua kolme tuntia päivässä. Tähän pitäisi sisältyä kevyttä liikuntaa, ulkoilua sekä vauhdikasta liikkumista. Liikunnalliset elämäntavat opitaan jo lapsena, eli tästä näkökulmasta katsottuna on tärkeää juurruttaa aktiivinen elämäntapa lapsiin jo ihan pienenä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016, 6-9, 13, 32.)

Varhaiskasvatuksella on merkittävä rooli lasten liikkumisen aktivoijana. On tärkeää huomioida, että lapsilla myös vapaa leikki ja ulkoilu ovat fyysisen aktiivisuuden kannalta katsottuna oleellisia. Tämä mahdollistaa lasten oman liikkumisen, luovuuden ja keskinäisen vuorovaikutuksen. (Opetus ja kulttuuriministeriö 2016, 3, 10, 32.)

Taiteellinen kokeminen ja ilmaisu on myös määritelty lapselle ominaiseksi toimintatavaksi Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2018. Mannerheimin lastensuojeluliiton 70-luvulla aloittamassa taidekasvatuksen kehittämishankkeessa huomattiin, että varhaiskasvattajat suhtautuivat ennakkoluuloisesti sanaan taidekasvatus. Sitä pidettiin erityislahjakkuutena, vaikeasti ymmärrettävänä ja harvojen osaamana. Liitolla oli erittäin iso rooli taidekasvatuksen kehittämisessä pitkällä tähtäimellä. (Rusanen 2007, 91-92.) Taiteella on nykypäivänä merkittävä rooli

varhaiskasvatuksessa. Taiteellinen kokeminen ja ilmaisu saattaa ensi alkuun kuulostaa kovin kaukaiselta ja ylevältä, kunnes oppii hahmottamaan, miten laajasta ja jokapäiväisestä asiasta on kysymys. Taide on luonnollinen osa päiväkodin arkea. (Pusa 2009, 77.)

Taide tarjoaa perinteisen tieteellisen käsityksen rinnalle toisenlaisen tavan ymmärtää maailmaa. Tämä auttaa lasta kehittämään itsetuntemustaan. Lisäksi taide on avointa, siinä kaikki ratkaisut ovat ennakkoluulottomasti oikeita. Tämän seurauksena lapsi vapautuu kokeilemaan asioita rohkeammin. (Rusanen ym. 2018, 8.) Nykypäivälle on valitettavan tyypillistä, että meidät opetetaan tekemään asiat yhdellä ainoalla oikealla tavalla. Luovuudessa on kuitenkin monenlaisia eri tapoja toimia ja kaikki ovat yhtä oikeita. (Solatie 2009, 21, 32.)

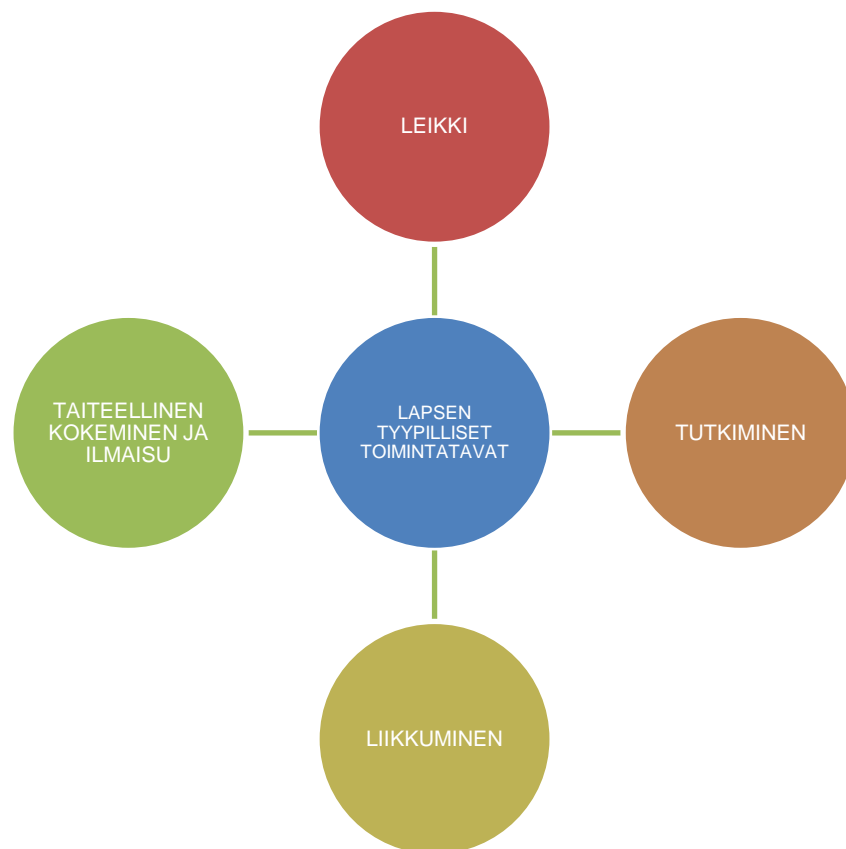
Taiteelliseen kokemiseen kuuluvat kuvataide, musiikki, käsityö, liikunta, lastenkirjallisuus, tanssi, draama. Taiteellinen kokeminen läpäisee lähes kaikkea varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvattajan tärkeänä tehtävänä on tukea lasten ihmettelyn taitoa. (Ruokonen & Rusanen 2009,10.) Laadukas taidekasvatus tukee lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja toimii näin ollen ennalta ehkäisevänä mielenterveystyönä (Rusanen ym 2014, 23).

Lapsen moniaistinen kokemusmaailma perustuu läsnäoloon ja kehollisuuteen. Etenkin pienen lapsen aistien vastaanottokyky on vahvempi kuin koskaan myöhemmin. Lapsen moniaistiset kokemukset voidaan mieltää taiteellisiksi peruskokemuksiksi. Niiden varaan lapset rakentavat myöhempiä ajatuksiaan taiteesta. (Rusanen ym. 2014, 28.) Lapsen taiteillessa, hän käyttää aistejaan kokonaisvaltaisesti- hän katselee, kuulostelee, haistelee, tunnustelee ja jopa maistelee (Hiissa 2019, 63).

Toisinaan lasten teokset ovat niin luovia ja mielikuvituksellisia, että heitä on luontevaa verrata taiteilijoihin. Molempien töissä ilmenee prosessinomaisuus, skeemojen rikkominen, mielikuvien synteesi ja innovatiivisuus. Sekä lapset että taiteilijat kykenevät muodostamaan mielenkuvia, joita ei ole liian tiukasti lokeroitu. Erot näiden kahden välillä tulevat esiin dokumentoinnin kautta. Lapsi ilmentää teoksissaan omaa maailmaansa ja ajatteluaan, kun taas taiteilijoilla on usein ”piilotettuja” totuuksia. Molemmat esittävät todellisuutta symbolisesti ymmärtääkseen sitä. (Reggio Children 2008,139-140.)

Vauvojen värikylpy menetelmä on hyvä esimerkki aistimuksia tuottavasta taiteellisesta toiminnasta. Toiminnan peruseriaatteita ovat kokemuksellisuus, elämyksellisyys, moniaistisuus, vuorovaikutuksellisuus, hetkessä oleminen ja toimijalähtöisyys.

Päämäärä ei ole tehokkuudessa, vaan aistimisessa ja kokemisessa. (Setälä 2011, 6.) Lopputulos ei ole oleellisin asia, vaan se, että kaikilla lapsilla on hauskaa ja he pystyvät osallistumaan visuaaliseen leikkimiseen kukin omalla tavallaan. Prosessimaista työskentelyä voidaan kuvata flow-kokemuksena. Alle 3-vuotiaan taiteelliset kokemukset, muun elämän tavoin, on konkreettista ja kokonaisvaltaista. (Rusanen ym. 2014, 46.) Seuraavassa kuviossa 1. esittelen visuaalisesti lapsen tyypilliset toimintatavat.

Kuvio 1. Lapsen tyypilliset toimintatavat

(Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018)

3 OPPIMISYMPÄRISTÖ

3.1 Reggio Emilia pedagogiikka

Lapsen oppimisympäristöllä on ratkaiseva merkitys sen suhteen, innostaako vai tukahduttaako se lasta. Lapsen aktiivisuutta tukeva ympäristö harvemmin syntyy itsestään, vaan se vaatii kasvattajien syvällistä yhteisymmärrystä lapsen kasvusta ja kehityksestä. Nykypäivänä oppimisympäristöt ovat nousseet suuren mielenkiinnon kohteiksi sen myötä, kun on alettu paremmin ymmärtää oppimisen kokonaisvaltaisuutta. (Krongvist & Kumpulainen 2011, 45, 46.) Oppimisympäristö käsitteenä on laaja. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2018 mukaan se sisältää ainakin fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Varhaiskasvatuksen päämääränä on kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen oppimisympäristö. (Opetushallitus 2018, 32.) Erityisesti alle 3-vuotiaiden ryhmässä turvallisuuteen on kiinnitettävä huomiota, koska varsinkin 1-vuotiaat tutkivat vielä kovasti maailmaa suullaan. Kaiken materiaalin on oltava ehdottoman turvallisia niin kokonsa kuin sisältönsäkin puolesta. Kuitenkaan varhaiskasvattajan ei pidä mennä piiloon turvallisuuden ja helppouden taakse, vaan oppimisympäristön valmisteluun kannattaa nähdä vaivaa ja miettiä sitä nimenomaan lapsen oman ajattelun kannalta. Mikä lasta inspiroi ja motivoi? Mihin hän tarttuu ja miten toimii? Tämä selviää ainoastaan pysähtymällä lapsen tutkimusten äärelle ja havainnoimalla tietoisesti lasten toimintaa. (Curtis ym. 2013.)

Reggio Emilia pedagogiikka on saanut alkunsa 1940-luvun pohjois-Italiasta toisen maailmansodan jälkeen. Pedagogiikan isänä tunnetaan Loris Malaguzzi. (Wallin 2000, 12-14.) Maailmalla reggiolainen ajattelutapa on kasvattanut suosiotaan ja se tunnetaan etenkin taidekasvatuksen näkökulmasta, mutta se on paljon muutakin. Kokonaisuudessaan pedagogiikka on sosiaalis-konstruktivistinen tapa ymmärtää elämää kaikkine ilmiöineen. Lapsen oikeus olla elämänsä tärkeä toimija sekä moninaisuuden kunnioitus ovat suuntauksen keskeisiä arvoja. (Kasvu 2014, 10.) Kaikki opetukseen liittyvät osa-alueet muodostuvat laajassa vuorovaikutuksessa ja kohtaamisissa eri tahojen välillä. Näissä kohtaamisissa opitaan asioita yhdessä. Oleellista oppimisessa on sen kokonaisvaltaisuus. (Rintakorpi 2010, 16.) Opetussuunnitelman kehittämisessä nähdään tärkeänä yhteyksien luominen lasten, vanhempien, varhaiskasvattajien ja yhteisön välillä. Yhteyksiä voidaan muodostaa

esimerkiksi ympäristöön, aikaan, ihmisiin, sekä tunteisiin jakamalla kokemuksia. (LeeKeenan & Nimmo 1995, 261-264.)

Reggiolaista pedagogiikkaa pidetään usein lapsilähtöisen pedagogiikan lippulaivana omaleimaisuutensa takia (Tahkokallio 2001, 24). Marjatta Kallialan mukaan reggiolaisuus on kenties maailman arvostetuinta varhaispedagogiikkaa. (Kalliala 2012, 63). Reggiolaisuuden haasteet liittyvät usein siihen, että Italiassa kehitettyä ideologiaa ei voi sellaisenaan kopioida eri kulttuurista toiseen, vaan reggiolaisuutta voi käyttää ikään kuin inspiraation lähteenä. Tärkeää on omaksua reggiolainen arvopohja. Tähän kuuluvat mm. lapsilähtöisyys, demokraattinen osallistuminen, luovuuden ja mielikuvituksen arvon tunnustaminen. (Miller & Shoptaugh 2004, 256.)

Reggiolaisessa filosofiassa haastetta tuottaa varhaiskasvattajan erilainen rooli. Varhaiskasvattajan on maltettava luopua opettajajohtoisesta, perinteisestä kasvatustyylistä. Varhaiskasvattajan tehtävänä on olla lapsen rinnalla kulkija ja tarttua lapsen ihmettelyn aiheisiin. (Hiissa 2010, 57.) Erityisen tärkeänä reggiolaisuudessa nähdään varhaiskasvattajan kuunteleva, havainnoiva ja lapsen oppimisstrategioita ymmärtävä rooli (Edwards 1995, 153). Tutkimusten mukaan, kasvatuksella on pitkät, opettajajohtoiset perinteet. Tutkittaessa varhaiskasvattajan ja lapsen välistä vuorovaikutusta, on löydetty vallitseva kolmiosainen rakenne. Ensiksi varhaiskasvattaja esittää lapselle kysymyksen, lapsi vastaa siihen ja lopulta varhaiskasvattaja arvioi lapsen vastauksen. Lapset oppivat nopeasti, että heiltä odotetaan tietynlaista vastausta- oikea vastaus on ikään kuin olemassa. Lapsen omasta ajattelusta ei aikaisemmin olla oltu kovinkaan kiinnostuneita. (Karlsson 2012, 45.)

Reggiolaisuudessa ei ole sitouduttu sinänsä mihinkään kasvatustraditioon, vaan on haluttu panostaa lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen tukemiseen (Rusanen 2007, 96). Pedagogiikka painottaa oppimisympäristön merkitystä lapsen kehitykselle. Reggiolaisen ajattelun mukaan lapsella on kolme opettajaa: varhaiskasvattajat, muut lapset ja ympäristö. (Rintakorpi 2018, 18.) Oppiminen nähdään sosiaalisena prosessina, jonka runkona ovat lasten mielenkiinnon kohteet (LeeKeenan, D. & Nimmo, J.1995, 253). Tätä samaa näkökulmaa painottaa myös uusi Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Varhaiskasvattajan tehtävä on yhdistellä laaja-alaisen osaamisen tavoitteita mielekkäiksi kokonaisuuksiksi. (Opetushallitus 2018,23-24.) Suhteessa laaja-alaiseen osaamiseen reggiolaiset ovat olleet aikaansa edellä. Reggiolaisessa filosofiassa maailmaa on aina tarkasteltu kokonaisuutena, jossa eri tiedonalat ja taiteenlajit ovat hedelmällisessä vuorovaikutuksessa keskenään. Maailmaa ei viipaloida pieniin osiin sirpalemaisesti,

vaan se ymmärretään suhdeverkostona, jossa asiat ja ilmiöt näyttäytyvät aina suhteessa toisiinsa ja kokonaisuuteen. Lasten oppimista ei myöskään pilkota lukujärjestyksen avulla eri aineiden oppituokioihin, vaan työskennellään teemojen tai projektien parissa, jolloin vuorovaikutus eri osien välillä on mahdollista. (Heinimaa 2011, 279.)

Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee uudistuvan maailman muutoksista. Pärjääminen tulevaisuudessa edellyttää tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Tämä tarkoittaa taitoa hahmottaa kokonaisuuksia, asioiden pohtimista eri näkökulmista, päättelykykyä, yritteliäisyyttä sekä hyviä yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja. Laaja-alaisessa osaamisessa korostuu elinikäisen oppimisen merkitys. (Spiikki 2017, 13.)

3.2 Moniaistisuuden hyödyt

Tutkimukset vahvistavat, että lapsen varhaisvuodet ovat erittäin merkityksellisiä kasvun ja oppimisen näkökulmasta. Lapsen aivot ovat vielä joustavat ja he kykenevät näkemään, kuulemaan ja kokemaan aikuista enemmän. Lapsen käyttäessä aivojaan keskittyneesti, hänen potentiaalinsa on huikea. (Curtis ym. 2013.)

Ympäristö usein painottaa terveellisyttä ja turvallisuutta. Tämä voi joissain tapauksissa rajoittaa lasta kokemasta rikkaita elämyksiä oppimisen, tutkimisen ja yhteistoiminnan alueella. Monet lasten lelusta ovat kovia, muovisia, helposti pestäviä, eli aikuisten mielestä sopivia leluja. Tämmäntyyppiset lelut eivät kuitenkaan välttämättä tarjoa lapsen kehittyville aivoille riittävästi haastetta. Varhaiskasvattajien tulisi olla tietoisia myös lelujen epätavallisista mahdollisuuksista. On tärkeää, että lapset voivat leikkiä myös ns. sotkuisia leikkejä, vaikka tämä vaatiikin varhaiskasvattajalta enemmän ponnistelua siivouksen suhteen. (Curtis ym. 2013.)

Erityisesti alle 3-vuotiaiden ryhmän kohdalla haasteellista lapsilähtöisen pedagogiikan kannalta on lasten ikä. Näin pieni lapsi ei ilmaise itseään samalla tavalla kuin vanhemmat lapset tekevät. Varhaiskasvattajan erityisenä haasteena on löytää ne keinot ja menetelmät, joilla pienikin lapsi pystyy vaikuttamaan toimintaan. (Hiissa 2010, 66.) Kysymys ei ole siitä, osaako lapsi kertoa, vaan siitä osaako varhaiskasvattaja kuunnella myös nonverbaalista viestintää ja tarttua samaansa tietoon (Karlsson 2012, 50). Varhaiskasvattajan täytyy aidosti pysähtyä lapsen toiminnan äärelle ja tietoisesti havainnoida, mikä lasta kiinnostaa. Lapsi ajattelee eri tavalla kuin varhaiskasvattaja,

jonka on näin ollen tärkeää tulla tietoiseksi lapsen ajattelutavasta. Taaperoiden oppimisympäristöä koskevan tutkimuksen mukaan lapsen toiminta on kokonaisvaltaista ja moniaistista luonnostaan ilman varsinaista ohjausta, mikäli materiaalit ja ympäristö tarjoavat lapselle riittävästi virikkeitä. Lapsi kyllä osaa käyttää näitä varhaiskasvattajillekin odottamattomilla, ainutlaatuisilla ja moniaistisilla tavoilla. (Curtis ym. 2013.) Samoin uusi Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018 korostaa oppimisympäristön merkitystä ja kokonaisvaltaista oppimista kaikkia aisteja hyödyntäen (Opetushallitus 2018,32-33).

Aistien kautta saamme tärkeää tietoa sekä itsestämme että ympäristöstämme. Aistit voidaan jakaa kolmeen pääryhmään. Ensinnäkin aisteihin, jotka kertovat kehon ulkopuolelta saapuvista asioista. Tähän ryhmään kuuluvat näkö-, kuulo-, tunto-, haju- ja makuaiisti. Toisekseen on olemassa aistimuksia, jotka kertovat kehon asennosta ja liikkeestä. Tähän ryhmään kuuluvat asento- ja liikeaisti sekä painovoima, pään liike ja tasapainoaisti. Kolmanneksi on aistimuksia, jotka kertovat, mitä kehon sisällä tapahtuu. (Ayres 2008, 74-75.) Tällainen aisti on nimeltään viskeraalinen aisti. Tämä aisti auttaa mm verenpaineen, ruuansulatuksen ja muiden autonomisen hermoston säätelyssä. Nämä aistiärsykkeet kertovat aivoille myös ruuan ja nesteen tarpeesta. (Ayres 2008, 81-82.)

Näköaisti eli visuaalinen aisti alkaa kehittyä lapselle hitaasti vasta syntymän jälkeen. Kohdussa ei näköärsykeitä ole tarjolla. Vauvan maailma onkin aika pitkään melko pieni. Parhaiten hän näkee 20-30cm päähän. Vasta 4kk iässä lapsen on mahdollista nähdä värien kirjo. Vauva kiinnittää huomiota etenkin ihmiskasvoihin. Tästä ovat tietoisia myös lelujen valmistajat. Vanhempansa vauva tunnistaa muutaman päivän iässä. Kyky erotella vieraita kasvoja kehittyy muutaman kuukauden vanhana. (Huttu & Heikkinen 2017, 78-82.) Vaikka näkeminen vaikuttaa sinänsä helpolta, aivojen on kyettävä yhdistämään monenlaisia aistimuksia, että ihminen voi nähdä ympäristönsä merkityksellisenä (Ayres 2008, 75).

Kuuloaisti eli auditiivinen aisti alkaa virittäytyä lapselle jo kohdussa. Aivot virittäytyvät sekä puheelle, että musiikille. Vastasyntynyt kykenee erottamaan myös oman äidinkielen sekä oman äitinsä äänen. (Huttu & Heikkinen 2017,83.) Auditiivinen aisti lähettää ääniaaltojen synnyttämiä viestejä aivoihin, jossa tieto integroituu muun aistitiedon kanssa. Visuaalisia ja auditiivisia aistimuksia käsittelevät keskukset sijaitsevat aivoissa vierekkäin ja vaihtavat aktiivisesti tietoa keskenään. (Saarinen 2014,16.)

Tuntoaisti eli taktiilinen aisti on ihmisen aistijärjestelmästä kaikkein laajin. Se alkaa kehittyä jo kohdussa aisteista ensimmäisenä. Tuntoaistin ansiosta pystymme erottamaan kuumaa, kylmää, kivun ja reagoimaan asianmukaisesti tähän tietoon. Tuntoaistin yksi merkittävä tehtävä liittyykin hengissä säilymiseen. (Söderena 2013,10.) Tuntoaisti on vastasyntyneelle kenties tärkein yhteys ympäröivään maailmaan. Sen avulla vauva tutustuu sekä itseensä, että ympäristöönsä. (Huttu & Heikkinen 2017, 69.) Kosketus on pienelle äärimmäisen tärkeää ja mahdollisesti vaikuttaa koko hermoston toimintaan. Mikäli taktiilisia ärsykejä ei ole riittävästi, saattaa hermoston toiminta mennä epätasapainoon. (Ayres 2008, 78.) Jo aivan pieni vauva testailee materiaaleja, jotka kertovat hänelle ympäristöstä- helistin viestittää äänimaailmasta, tuttipullo tarkoittaa ravintoa, äidin syli puolestaan turvallisuutta (Karppinen & Salovalta 2001, 54).

Haju- eli olfaktorinen aisti informoi aivoja ilmassa leijuvien hiukkasten kemiallisesta koostumuksesta. Yhdistämme hajut luonnostaan miellyttäviin ja epämiellyttäviin. Haju aisti poikkeaa muista aisteista siten, että hajut kulkevat suoraan aivojen limbiseen järjestelmään, eivätkä aivorungon reittiä pitkin. Tämän vuoksi hajut saattavat herättää ihmisessä tunteita. (Saarinen 2014, 16.) Äidin tuoksu auttaa vastasyntyntä rauhoittumaan. Samoin tuoksut auttavat vauvaa kiintymään myös muihin hoitajiinsa. Vauva saattaa hieman hämmentyä, jos hoitaja vaihtaa vaikkapa saippuamerkkiä. (Huttu & Heikkinen 2017, 86.)

Käytännöllisesti katsottuna koemme oikeastaan ihan kaiken jonkin aistin kautta. Ihmisen aistit, samoin kun hänen aivojensa kyky käsitellä aistien kautta saamaansa tietoa, kehittyvät voimakkaimmin kahdeksanteen ikävuoteen mennessä. Näin ollen varhaiskasvatuksella on suuri merkitys tämän kehityksen tukemisessa. (Kasvu 2017, 16.) On erittäin tärkeää, että varhaiskasvattajat mahdollistavat eri aistien käytön opetuksessa tarjoamalla myös epätavanomaisia kokemuksia ja oppimismateriaaleja. Tämä auttaa lapsia näkemään maailman ihan uudella tavalla. (Curtis ym. 2013.) Aistien käyttäminen kokonaisvaltaisen opetuksen tukemisessa on todettu hyödylliseksi tavaksi myös muissa tutkimuksissa. Aerilan, Keskitalon ja Urmsonin tutkimuksessa testattiin, miten oppituntien pitäminen ulkona ja moniaistinen työskentelytote tukivat aakkosten oppimista esikoululaisilla Suomessa. Tulokset olivat varsin lupaavia. Epätavanomainen oppimisympäristö ja moniaistinen työote vahvistivat lasten motivaatiota, oppimista, itseluottamusta, ryhmään kuulumista, luovuutta, vuorovaikutustaitoja ja itseilmaisua. Monia oppimistavoitteita pystyttiin integroimaan yhteen kokonaisvaltaisella tavalla. (Aerila, Keskitalo & Urmson 2016.)

4 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT

4.1 Toimintaympäristön kuvaus

Teen kehittämistyötä Pilke Aarteiden talon varhaiskasvatusyksikköön Tuusulaan. Aarteiden talo on perustettu jo vuonna 1996 ja toiminut kaksikymmentä vuotta pienempänä, Reggio Emilia filosofiaan pohjautuvana yksikkönä. Neljä vuotta sitten Pilke Oy osti talon. Pilke päiväkodit oy on suomalainen, varhaiskasvatuspalveluita tarjoava yritys, joka on laajentanut toimintaansa etelästä pohjoiseen. Yksikköjä on tällä hetkellä 114. Lapsia on noin 5000 ja työntekijöitä yli 1000 ympäri Suomen. Pilkkeellä pidämme tärkeänä lapsen aitoa kohtaamista ja kiinnostuksen kohteiden huomioimista. Mottona on ”parasta pienelle”. Yrityksessä on tarjolla mm. ruotsin tai englannin kielikylpypäiväkoteja, musiikki ja ilmaisupäiväkoteja, liikunta, tiede ja luontopäiväkoteja. Aarteiden talo on taidepainotteinen yksikkö. (Pilke päiväkodit 2019.)

Aarteiden talon uusi hirsirakennus avattiin toukokuussa 2018 ja lisärakennus tammikuussa 2019. Tilat laajentuivat huomattavasti. Lapsimäärä kasvoi 40 lapsen päiväkodista 120 paikkaiseksi taloksi. Päiväkodista löytyy monenlaisia reggiolaiseen ympäristöön kuuluvia piirteitä. Talossa on oma ateljee ja savenpolttouuni. Lisäksi yksikön keskiössä on iso, tilava ja valoisa jumppasali, jossa on tilaa temmeltää. Reggiolaiseen ideologiaan liittyen talon sisustuksessa on käytetty paljon lasi- ja peilipintaa, mikä tuo avaruutta lisää. Aarteiden talon kuvataiteen opettaja kertoi, että reggiolaisessa filosofiassa nähdään lapsen identiteetin muodostumisen kannalta keskeisenä oman kuvan hahmottaminen ja sen vuoksi peilejä on runsaasti.

Aarteiden talossa on uudet, laadukkaat ja nimenomaan päiväkotikäyttöön tarkoitetut tilat ja materiaalit. Perinteisiä ryhmätiloja on ainoastaan pienten puolella, muuten toimimme tilavaraus-periaatteella. Mielestäni on erinomainen valinta kaikkein pienimpien perusturvallisuuden kehittymisen kannalta, että heillä on oma kotiryhmä, jossa syömme ja nukumme. Viikottain käytämme talon muita tiloja aktiivisesti, mutta meillä on olemassa yksilöllinen turvasatama, johon palaamme.

4.2 Kehittämistyön tavoitteet, tehtävät ja rajaus

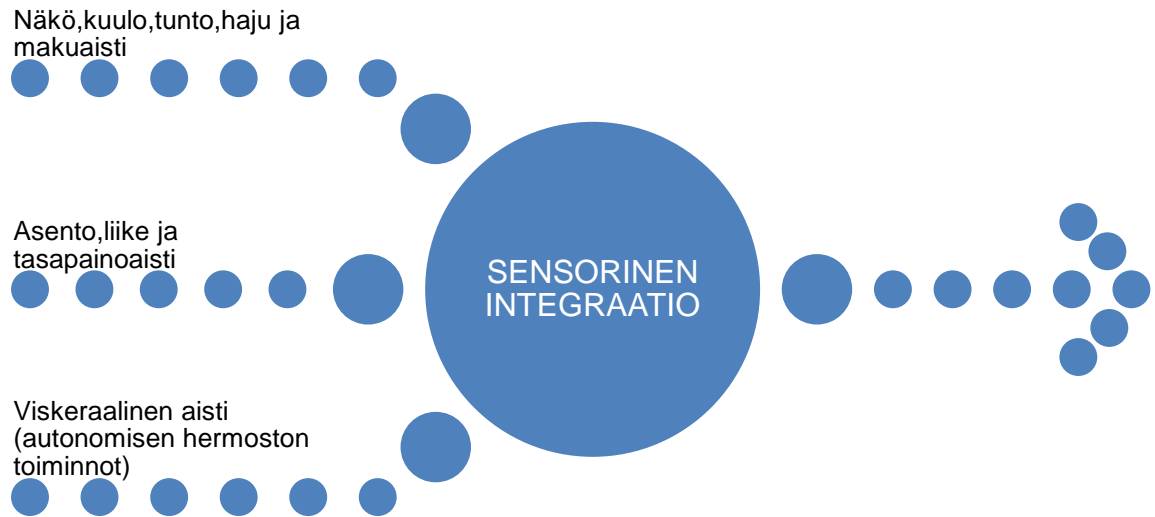
Kehittämistyön tavoitteena oli löytää varhaiskasvattajien käyttöön selkeitä ja yksinkertaisia moniaistisia pedagogisia toimintamalleja tukemaan alle 3-vuotiaiden lasten tyypillisiä toimintatapoja. Markkinointi oli mahdollisesti yksi tavoite, jonka jätimme aluksi avoimeksi vaihtoehdoksi. Varhaiskasvattajat kaipasivat toimivia ja helposti käytettäviä menetelmiä toiminnan tueksi. Talo on taidepainotteinen ja moniaistinen työote kuuluu oleellisena osana reggiolaiseen toimintakulttuuriin.

Kehittämistyön tehtävä muuttui prosessin edetessä. Alkuperäisenä ajatuksena minulla oli järjestää alle 3-vuotiaille joko yksi tai useampi toimintapäivä aisteihin liittyen. Idean sain inspiroiduttuani Merikannon ja Sinivuoren opinnäytetyöstä Innostavat, moniaistiset ympäristöt erityistä tukea tarvitsevien lasten kokemana. Varhaiskasvattajille tekemäni esikyselyn seuraksena tehtäväksi tarkentui kehittää moniaistinen, pedagoginen mateaalipaketti, jota varhaiskasvattajat voisivat käyttää lasten kanssa päiväuniunilta heräämisen jälkeen. Lapsille kaivattiin mielekästä, motivoivaa ja sitouttavaa tekemistä tuona ajankohtana.

Kehittämistyön avainhenkilöiksi valikoituivat yksikön johtaja, varajohtaja ja kuvataiteen opettaja. Keskusteltuani heidän kanssaan, päätimme rajata kehittämistyön koskemaan neljää aistia. Aisteista valitsimme mukaan näkö-, kuulo-, tunto- ja hajuaistin. Ensimmäkin nämä ovat riittävän konkreettisia aisteja alle 3-vuotiaankin lapsen jollain tasolla käsitteellisesti ymmärtää. Toisekseen, koska varhaiskasvattajille tekemäni esikyselyn seurauksena, aihe muotoutui aistimateriaalipaketiksi, jota käytettäisiin unilta heräämisen jälkeen, ei olisi kovinkaan käytännöllistä valita makuaistia tässä kohdassa päivän rakennetta. Kaiken kaikkiaan aistit olivat erittäin mieluisa kehittämistyön aihe, koska niiden merkitys on tiedostettu reggiolaiseen sadan kielen pedagogiikassa aina. Lisäksi ne kuuluvat oleellisesti lapsen kokonaisvaltaiseen oppimiseen.

Alle 3-vuotiaita talossamme on kahdessa ryhmässä ja päätimme rajata osallistujat koskemaan kummankin ryhmän alle 3-vuotiaita lapsia - tietenkin sillä edellytyksellä, että vanhemmat antavat tähän luvan. Toimimme paljon yhteistyössä yli ryhmärajojen ja heräämisen jälkeen kokoonnumme yhteiseen eteiseen. Oli luonteva päätös, että kaikki heräävät lapset voivat osallistua. Nimesimme aistimateriaalipaketin aistikerhoksi, joka jakautuu aistien mukaan- korva-, silmä-, nenä- ja käsikerhoksi. Aistikerho on pedagoginen toimintamalli päivästruktuurissa. Kerhossa on tarkoitus käyttää

aistimateriaalipaketin eri osa-alueita. Seuraavassa kuviossa 2. havainnollistan, mistä kolmesta aistien pääryhmästä mielekäs aistitiedon jäsentäminen muodostuu.

Kuvio 2. Aistitiedon jäsentyminen käyttöä varten- mukaellen Ayres

(Ayres 2008, 29, 74-75).

5 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS

5.1 Kehittämismenetelmät

Esikysely

Huhtikuussa 2019 tein alle 3-vuotiaiden ryhmien varhaiskasvattajille, päiväkodin johtajalle sekä kuvataiteen opettajalle esikyselyn (liite 1), jonka tavoitteena oli saada tietoa varhaiskasvattajien näkemyksistä liittyen lapsen kokonaisvaltaiseen, moniaistiseen oppimiseen. Alustavana ajatuksena minulla oli järjestää alle 3-vuotiaille lapsille 1-3 moniaistista toimintapäivää leikin, tutkimisen, liikkumisen ja taiteellisen toiminnan näkökulmasta. Esikyselyn seurauksena kehittämistehtävä sai hyödyllisemmän muodon.

Käytännössä pohdin pitkään teemahaastattelun ja esikyselyn välillä. Molempien menetelmien perusidea on yksinkertainen. Silloin, kun halutaan tietää, mitä ihminen ihan oikeasti ajattelee, on järkevää kysyä sitä suoraan häneltä itseltään. Kyselyä ja haastattelua ei aina ole välttämättä tarpeen erottaa toisistaan. Kuitenkin kysely on tiedonkeruun tapa, jossa ihmiset täyttävät heille annetun lomakkeen joko valvotussa ryhmätilanteessa tai itsekseen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 84-85.) Lopulta ilmeni, että haastatteluiden toteuttaminen hektisessä arjessa on liian haastava tehtävä, joka lisäksi sitoo kaksi työntekijää kokonaiseksi päiväksi pois ryhmästä. Hirsjärven (2018) mukaan puolen tunnin mittaisiin haastatteluihin ei kannata edes ryhtyä. Mikäli asia on niin helposti ratkaistavissa, on järkevämpää turvautua kyselylomakkeeseen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2018, 206.) Kyselyn haittoina pidetään yleensä suurta katoa sekä sitä, että vastaajat eivät välttämättä suhtaudu kovin vakavasti kyselyyn. (Hirsjärvi ym. 2018, 195). Omassa työssäni näitä haittoja ei päässyt syntymään, koska olin jo ennalta pystynyt jalkauttamaan kehittämistyön ideaa yksikköni arkeen. Sinänsä on helppo uskoa, että perinteisissä postikyselyissä kato voi nousta suureksi, koska vaikka itekin jaoin ainoastaan seitsemän lomaketta, ihmisillä oli huomattavaa hankaluutta ehtiä täyttämään näitä työajan puitteissa. Pyrin sen vuoksi itse parhaani mukaan järjestämään varhaiskasvattajille vastausaikaa olemalla itse fyysisesti heidän tilallaan ryhmätoiminnassa.

Kyselylomaketta laadittaessa oli selvää, että laitan siihen avoimia, enkä monivalintakysymyksiä. Avoimiin kysymyksiin laitetaan pelkkä kysymys, ja jätetään tyhjä

tila vastausta varten (Hirsjärvi ym. 2018, 198). Laadin lomakkeen pelkästään avoimista kysymyksistä, koska näin ollen kysymyksen muoto palveli parhaiten tiedon käyttötarkoitusta (Vilka & Airaksinen 2003, 60). Tämä tuki tavoitettani saada esiin ihmisten omia ajatuksia paljon paremmin. Laadin kyselylomakkeesta mahdollisimman täsmällisen, siihen tuli ainoastaan neljä pääkohtaa, liittyen lasten toimijuuteen, aisteihin, markkinointiin sekä yleiseen kehittämiseen moniaistisuuden näkökulmasta. Kyselylomakkeen laadinnassa on oleellista, että kysymykset ovat mahdollisimman selviä ja lyhyitä (Hirsjärvi ym. 2018, 198). Varmasti kaikkia osapuolia helpotti se, että olin itse koko ajan paikalla ja vuoropuhelu oli mahdollista. Näin oli mahdollista varmistaa, että vastaajat todella ymmärsivät, mitä kysymyksellä tarkoitin. Tämä on erittäin tärkeää kysymystä laadittaessa. Oleellista on myös, että kyselylomakkeessa kysytään vain tulevan toiminnan kannalta oikeasti keskeiset ja tärkeät asiat. (Vilka & Airaksinen 2003, 60-61.) Spesifit kysymykset ovat parempia, kuin yleisellä tasolla esitetyt kysymykset. Kyselylomakkeen laadintaa jotkut pitävät jopa eräänlaisena taiteen muotona. (Hirsjärvi ym. 2018, 202.)

Kokeileva toiminta ja havainnointi

Kokeilevan toiminnan avulla on mahdollista selvittää, miten joku tuote tai palvelu käytännön tasolla toimii. Voidaan puhua käytettävyydestä. Kokeilevalle toiminnalle on tyypillistä vaiheittainen kehittäminen. Aluksi tehdään alustavat selvitykset, joiden perusteella toiminnasta tehdään havaintoja, jotka analysoidaan. Toimintaa arvioidaan ja tarvittaessa muutetaan suuntaa. (Toikko & Rantanen 2009, 99-100.)

Havainnointi on menetelmänä vaativa, mutta tässä kohdassa kehittämistyötä ei ollut muuta vaihtoehtoa selvittää, miten aistimateriaalipaketti vastasi tarpeisiin, kuin havainnoida sen toimivuutta arjessa. Havainnointia voidaan perustella etenkin sellaisissa tapauksissa, joissa tutkittavilla on vaikkapa kielellisiä haasteita ilmaista itseään. Tähän ryhmään luonnollisesti kuuluvat myös lapset. (Hirsjärvi ym. 2018, 213.) Havainnointi kuuluu päivittäiseen arkeemme ja sen tärkeys nousee jo Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista 2018. Kaiken toiminnan lähtökohtana tulee olla lasten kiinnostuksen kohteet. Mitä pienemmästä lapsesta on kysymys, sitä enemmän painottuu havainnoinnin merkitys. Millään muulla tavalla emme saa tietoa vaikkapa vuoden ikäisen lapsen kiinnostuksen kohteista. Hän ei vielä verbaalisesti kykene ilmaisemaan itseään. Mikäli havainnointitilanteessa lapset ja varhaiskasvattajat ovat toisilleen tuntemattomia, voi olla vaarana, että havainnoitsijan läsnäolo muuttaa

toiminnan kulkua. Tämä on asia, jota on kritisoitu kaikkein eniten menetelmässä. (Hirsjärvi ym. 2018, 213.)

Käytin osallistuvaa havainnointia yhdessä kokeilevan toiminnan kanssa, koska alle 3-vuotiaat tarvitsevat ohjausta vielä runsaasti, eikä pelkkä observointi eli puhdas tarkkailu missään tapauksessa olisi riittänyt. Olin itse mukana arjessa toteuttamassa ja havainnoimassa, miten lapset ottivat omakseen toimintatapoja. Samoin varhaiskasvattajat ehtivät sekä havainnoimaan, että samalla itse toteuttamaan syksyllä moniaistista, pedagogista työtettä. Oleellista oli muistaa pyytää vanhemmilta luvat lasten havainnointiin. Laadin varhaiskasvattajille havainnointilomakkeen (liite 3) havainnoinnin tueksi.

Teemahaastattelu

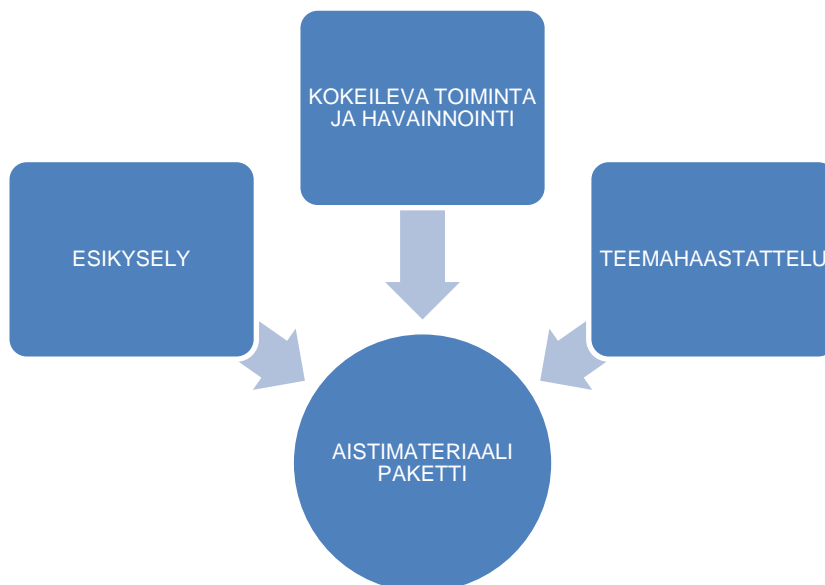
Kokeilevan toiminnan ja havainnointijakson jälkeen tein varhaiskasvattajille teemahaastattelun (liite 5), jossa kartoitin kokemuksia moniaistisesta työtteestä. Oleellista oli, miten varhaiskasvattaja itse sitoutui toimintaan. Teemahaastattelun toteutin ajankäytön maksimoimiseksi ryhmähaastatteluna. Teemahaastattelussa aiheet eli teemat ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuvat (Hirsjärvi ym. 2018, 208). Teemahaastattelussa ei voi jutella mistä tahansa, vaan siinä pyritään löytämään vastauksia tavoitteen mukaisesti. Teemahaastattelu menetelmänä on joustava ja kysymyksiä pystyy tarvittaessa tarkentamaan haastattelun edetessä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 88.)

Teemahaastattelun (liite 5) tein neljälle varhaiskasvattajalle. Mukana oli yksi lastentarhanopettaja ja kolme lastenhoitajaa. Teemahaastattelussa oli yhteensä kymmenen kysymystä. Kysymyksistä seitsemän koski aistimateriaalipaketin toimivuutta ja kolme koski varhaiskasvattajien sitoutumista aistimateriaalipaketin käyttämiseen. Päiväkodin johtaja oli estynyt osallistumasta teemahaastatteluun. Hänelle lähetin sähköpostitse samat kysymykset, joita käsittelin varhaiskasvattajien kanssa. Hänen vastauksensa yhdistin muiden varhaiskasvattajien vastauksiin.

Varhaiskasvattajille tekemäni teemahaastattelun nauhoitin heidän luvallaan. Tämän jälkeen kävin haastattelua läpi ja nostin sieltä esiin tärkeimpiä näkökulmia kirjoittamalla ne huolellisesti ylös. Tarkoituksena oli saada mahdollisimman tarkkaa tietoa aistimateriaalipaketin toimivuudesta ja varhaiskasvattajien sitoutuneisuudesta siihen.

Hirsjärven ym. (2007, 219) mukaan laadullista aineistoa on mahdollista analysoida teemoittamalla, tyypittelemällä, sisällönerittelyllä, diskurssianalyysillä ja keskusteluanalyysillä. Vilkan ja Airaksisen mukaan (2003, 63) kehittämistyössä riittää teemoittelu. Ennen materiaalin läpikäymistä, päätetään mistä ollaan kiinnostuneita. Seuraavaksi kiinnostavat asiat eritellään. Viimeiseksi vastaukset luokitellaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 78.)

Halusin selvittää teemahaastattelulla (liite 5) sitä, kuinka toimivana kokonaisuutena varhaiskasvattajat kokivat niin aistikerhon vetämisen kuin materiaalipaketin toimivuudenkin. Jokainen haastattelukysymys oli suunnattu nimenomaan peilaamaan varhaiskasvattajien omia kokemuksia, kun taas havainnointilomakkeen (liite 3) oli tarkoitus selvittää lasten innostuneisuutta ja sitoutuneisuutta aistikerhoon. Käytännössä näitä kahta oli aika vaikea erottaa toisistaan ja usein omaa aistikerhon vetämistä peilattiin lasten innostuksen kautta. Jaoin vastaukset käytettävyyttä helpottaviin ja käytettävyyttä hankaloittaviin tekijöihin. Käytettävyyss- termin alle katsoin kuuluvaksi niin varhaiskasvattajien sitoutuneisuuden, kuin itse paketin toimivuudenkin. Seuraavassa kuviossa esittelen visuaalisesti kehittämismenetelmät, joita käyttämällä aistimateriaalipaketti (liite 6) sai muotonsa.

Kuvio 3. Käyttämäni kehittämismenetelmät

5.2 Kehittämispöessi

Kehittämistöiminnalla on proessinomainen muoto. Valitsin konstruktiiivisen mallin kuvaamaan omaa kehittämistöyötäni. Konstruktiiivisessa mallissa on seitsemän erilaista vaihetta, jotka voivat mennä limittäin tai päällekkäin. Arviointi on oleellinen osa mallin kaikkia vaihteita, vaikka se onkin kuvattu erikseen nimellä tarkistusvaihe. (Salonen 2013, 16-19.)

Kehittämistöyöni **aloitusvaiheessa** keskustelin yksikön avainhenkilöiden, eli johtajan, varajohtajan ja kuvataiteen opettajan kanssa, mikä aihe sopisi parhaiten reggiolaiseen toimintaympäristöön. Marraskuussa 2018 kerroin idean moniaistisesta toimintapäivästä tai toimintapäivistä, joka aktivoisi lapsen tyypillisiä toimintatapoja. Idea sai innostuneen vastaanoton, koska ajatus lapsen sadan kielen pedagogiikasta on toimintamme lähtökohta. Teimme toimeksiantosopimuksen. Alusta saakka oli selvää, että kohderyhmänä olisivat alle 3-vuotiaat lapset, koska aikaisemmin yksikössä ei näin pieniä ole ollut.

Suunnitteluvaiheessa ideoin ajatusta eteenpäin tutustumalla muihin opinnäytetöihin, hahmottelemalla aikatauluja ja toimintapäivien sisältöjä. Joulukuussa koululla oli suunnittelutyöpaja. Suunnitteluvaihe on kehittämistöyön tärkein vaihe, jolloin on kuitenkin hyvä muistaa, että suunnitelma on aina vain suunnitelma, joka voi proessin edetessä muuttua ja muokkaantua. (Salonen 2013, 17-18.)

Työstövaihe osoittautui erittäin pitkäksi ja vaativaksi, mitä se on myös Salosen (2013, 18) mukaan. Aiheeni oli omasta valinnasta ja toimeksiantajan kannustuksesta johtuen erittäin laaja-alainen ja tietoperustan kirjoittaminen oli työllistävää. Kirjoitin paljon muistiinpanoja jokaisesta lukemastani kirjasta ja lähteestä. Koin erittäin haasteelliseksi ja aikaa vieväksi englannin kielisen kirjallisuuden opiskelun. Tietoperustatyöpaja oli koululla maaliskuussa 2018, mutta tietoperustani valmistui vasta heinäkuun ainana. Esikyselyllä oli suuri merkitys toimintaa ohjaavana tekijänä.

Varhaiskasvattajien alustavat näkemykset esikyselyn perusteella teemoiteltuna

Leikin kohdalla keskeisenä asiana nousivat selkeästi esiin sekä lasten keskinäiset, että lasten ja varhaiskasvattajien väliset suhteet, mutta myös ajan ja tilan riittävyys leikille. Vuorovaikutus leikissä nousi keskeisenä esiin peräti 4/7 vastauksessa. Tärkeänä nähtiin varhaiskasvattajan osallistuminen leikkiin sekä pienryhmätöiminta ja lasten

vertaissuhteet. Riittävä leikkiäika nousi esiin 3/7 vastauksessa. Nämä tulokset ovat selkeästi linjassa kaiken lukemani kirjallisuuden kanssa. Näitä kahta asiaa ei pysty ohittamaan, jos halutaan rakentaa laadukasta leikkiä. Leikin merkitys ja siihen vaikuttavat tekijät tiedostettiin ainakin teoreettisella tasolla erittäin hyvin.

Tutkiminen on määritelty Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2018, yhdeksi lapsen tyypilliseksi toimintatavaksi. Tutkimisessa nähtiin tärkeänä hyvät välineet ja ylipäättään lasten aloitteisiin ja ihmettelyn kohteisiin tarttuminen. Kaiken toiminnan lähtökohtana tulee olla lasten mielenkiinnon kohteet. Tutkittava ilmiö voi periaatteessa olla ihan mikä tahansa asia, joka lasta motivoi ja innostaa. Välineiden merkitys korostui 4/7 vastauksessa ja lasten kiinnostuksen kohteiden huomioiminen 3/7 vastauksessa. Välineiden merkityksen ymmärtäminen on hyvin linjassa lapsen kehityksen teorian kanssa, koska alle 3-vuotiaan maailma nähdään vielä erittäin esinekeskeisenä.

Lasten liikkumista käsittelevään kysymykseen tuli hyvin hajanaisia vastauksia, jotka sisälsivät lähinnä yksittäisiä ohjattuja menetelmiä sisältäen enimmäkseen motoristen taitojen ohjattua harjoittelua. Luonnon hyödyntäminen korostui kahdessa vastauksessa. Pienen lapsen omaehtoisen liikkumisen tukemiseen ei löytynyt juurikaan ideoita, eikä sitä ehkä oltu kunnolla tiedostettu, mitä se kaikkein pienimmillä voisi olla.

Taiteellinen kokeminen ja ilmaisu oli tiedostettu varhaiskasvattajien keskuudessa luovasti ja laaja-alaisesti. Myös moniaistisuus ja visuaalisuus nousivat esiin enemmän, kuin muissa toimintatavoissa. Luovuus ja kaikkien ilmaisun keinojen vapaus oli nostettu keskeiseksi asiaksi tavalla tai toisella jokaisessa vastauksessa. Ei ole olemassa yhtä oikeaa tapaa tehdä tai ilmaista taidetta. Tekeminen on pääasia, ei lopputulos. Sadan kielen pedagogiikan sisäistäminen näkyi vastauksissa.

Aisteja käsittelevässä kysymyksessä nousi esiin idea aistilaatikoista heräämistilanteen rauhoittamiseksi. Tämä nousi kehittämistyön punaiseksi langaksi. Kaikki varhaiskasvattajat pystyivät tiedostamaan ja tunnistamaan haasteen tässä kohdassa päivän rakennetta ja jokainen näki tarpeelliseksi kehittää siihen jotain lapsia sitouttavaa toimintaa. Nyt haasteena on vielä sitouttaa aikuiset toimintaan.

Näköaistin suhteen korostui selvästi valojen ja värien merkitys reggiolaiselle tyylille sopien. Minusta oli hauska huomata, että sana valo nousi esiin peräti kymmenen kertaa vastauksissa. Viidessä vastauksessa seitsemästä valojen merkitys nähtiin keskeisenä. 4/7 vastauksessa nostettiin värit esiin.

Tuntoaistissa korostuivat erilaiset sensomotorisen leikin materiaalit useita kertoja, mm. savi, hiekka ja vesi. Tärkeänä nähtiin myös aistiradat, tunnustelupussit, aistilaatikot sekä erilaiset kankaat, jotka tarjoaisivat mahdollisuuden kukkuu-leikkiin. Yhden kerran vastauksissa mainittiin itsenäiseen tutkimiseen kannustavat ripustettavat esineet niin tuntoaistin kuin näköaistinkin kohdalla.

Kuuloaistissa ehdottomasti keskeisimpänä asiana nähtiin soittimet ja musiikki. Jokaisessa vastauksessa mainittiin kyseiset seikat. Tieto- ja viestintäteknologian merkitys nousi esiin yhdessä vastauksessa. Tieto- ja viestintäteknologiaa voisi hyödyntää nauhoittamalla lasten ääntä vaikka tabletilla ja tutustumalla siihen yhdessä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018 velvoittaa antamaan jokaiselle lapselle kokemuksia tieto- ja viestintäteknologiasta ennen kouluikää.

Hajuaistia koskevassa kysymyksessä korostuivat hajupurkit peräti kolmessa vastauksessa. Luonnon hyödyntäminen nähtiin tärkeänä neljässä vastauksessa.

Markkinointia koskevassa kysymyksessä nousi esille hyvin moninaisia vastauksia, mutta yhteistä kaikille oli kehittämistyön esille tuominen tavalla tai toisella. Kahta samanlaista ideaa ei ollut. Ajatuksia oli runsaasti mm. koulutuksen, työpajojen, sosiaalisen median ja hankkeistettavan tuotteen muodossa.

Neljäs ja viimeinen kysymys koski yleisiä ajatuksia moniaistisuuden hyödyntämisestä lapsen toimijuuden tukemisessa. Vastausten kirjo oli moninainen, mutta niistä nousi, että periaatteessa mikä tahansa toiminta, joka vain lasta innostaa, sitouttaa ja motivoi, on onnistunut tapa hyödyntää moniaistisuutta oppimisessa.

Tarkistus eli arviointivaiheessa esikyselyn jälkeen kehittämistyön idea muokkaantui entisestään. Alkuperäinen ajatus moniaistisesta toimintapäivästä muuttui aistimateriaalipaketiksi keskusteltuani avainhenkilöiden kanssa. Aistimateriaalipakettia hyödynnettäisiin päiväunilta heräämisen jälkeen kerhotyypillisesti. Tärkeää oli myös aistimateriaalipaketin eri osa-alueiden sisältöjen valinta avainhenkilöiden kanssa yhdessä.

Työstövaihe jatkui tämän jälkeen aktiivisesti kesä- ja heinäkuussa. Tällöin kiertelin aktiivisesti kirpputoreja, hankin sisältöjä aistimateriaalipakettiin ja tein itse muutaman osa-alueen aistimateriaalipakettiin. Tunnustelupussit ompelin kierrätyskankaista, kuivasuihkun rakensin kierrätysmatonkuteista ja äänimuistipelin huovutin villasta. Tein tai hankin valmiiksi materiaalipaketin kaikki 24 eri osa-alueetta.

Lisäksi perehdyin englannin kieliseen lähdemateriaaliin ja viimeistelin loppuun tietoperustan. Suunnittelin useita eri lomakkeita valmiiksi. Varhaiskasvattajien havainnoinnin tueksi kehitin havainnointilomakkeen kokeilevan toiminnan jaksoa varten (liite 3). Lisäksi kerhotoiminnan struktuurin hahmottamiseksi kehitin lomakkeen aistikerhon rakenteesta (liite 4). Vanhemmille suunnittelin tutkimuslupalomakkeen, jossa informoin, mistä aistikerhossa tarkalleen ottaen oli kysymys (liite 2). Varhaiskasvattajien tulevaa teemahaastattelua valmistelin hahmottelemalla haastattelurungon (liite 5).

Havainnot kokeilevan toiminnan jaksolta

Ennen kokeilevan toiminnan ja havainnoinnin aloittamista, esittelin kehittämistyötä Aarteiden talon suunnittelupäivänä. Hyödynsin siellä saamaani palautetta ja uutta hyvää ideaa aistikerhon struktuurin aloittamisessa ja päättämisessä. Kokeilevaa toimintaa ja osallistuvaa havainnointia käytimme menetelmänä elo-syyskuun aikana aktiivisesti. Havainnoimme aistikerhon eri osa-alueita yhteensä 53 kertaa (liite 7). Yhteensä aistikerhoa pidimme 37 erillistä kertaa (liite 7). Aistikerho koostuu yhteensä 24:stä eri osa-alueesta, jotka jaoin neljän aistin mukaan. Selkeästi erottuivat ne osa-alueet, jotka kannatti pitää itsenäisenä toimintana sekä ne toiminnot, joihin oli helppo yhdistellä muitakin osa-alueita. Havainnot kertyi runsaasti, mutta varhaiskasvattajien havainnointikerrat jakaantuivat kovin epätasaisesti. Osa ehti havainnoida todella paljon, osa vain muutamia kertoja ja osa ei ollenkaan siirryttyään muihin tehtäviin. Kehittämistyön tekijä itsekkin osallistui havainnointiin muiden varhaiskasvattajien tavoin. Alkuperäisen ajatuksen lisäksi testasimme materiaalipakettia päivän muinakin ajankohtina, kuin vain unilta heräämisen jälkeen. Esimerkiksi sadepäivinä testasimme aistimateriaalipakettia aamupäivällä. Tärkeää oli varhaiskasvattajien jatkuva muistuttaminen ja ajan järjestäminen kerhotoiminnan vetämiselle ja dokumentoinnille.

Kaikista 19 luvan saaneista alle 3-vuotiaista eniten osallistunut lapsi osallistui 18 kertaa, yksi lapsi aloitti varhaiskasvatuksen vasta syyskuussa ja hän ehti kerran osallistumaan. Keskimäärin Sateenkaarten lapset osallistuivat kerhoon 11,7 kertaa ja Revontulien lapset 3,6 kertaa. Keskimääräinen osallistumiskerta molempien pienten ryhmien lapsilla oli 7,47 kertaa. Tässä tulee kuitenkin ottaa huomioon, että kolme lomaketta jäi saamatta, eli osallistuneita lapsia etenkin Revontulien ryhmästä oli dokumentoitu enemmän. Mutta tämän asian havainnoiminen ei kuulu varsinaiseen kehittämistyöhöni, vaan on ylimääräisenä lisänä mukana. Lisäksi uskon sen kiinnostavan myös vanhempia. Aistikerhoa pidettiin lyhimmillään 10 minuuttia ja pisimmillään tunnin verran. Kokeilevasta toiminnasta kertyi valtava määrä havainnot, jotka teemoittelin kulloisenkin

aistin mukaan eli tunto, kuulo, näkö ja haju. Mielestäni tämä oli perusteltua, koska valitsimme avainhenkilöiden kanssa kyseiset neljä aistia. Oli helppo havainnoida eri osa-alueiden toimivuutta valitun aistin näkökulmasta. Lisäksi halusin kiinnittää huomiota osallisuuden toteutumiseen sekä kerhon struktuurin toimivuuteen alusta loppuun saakka. Kerhon tulee olla loogisesti etenevä kokonaisuus, koska mitä pienemmästä lapsesta on kysymys, sitä enemmän rutiineilla ja toistolla on hänelle merkitystä. Osallisuus puolestaan on yksi varhaiskasvatuksen avainsanoista nykypäivänä, joten sen toteutumista on hyvä tietoisesti seurata. Havainnoitavia teemoja olivat aloitus, aistit, osallisuus ja lopetus aistikerhossa (liite 7).

Aistikerhon aloitus

Lapset ottivat hyvin nopeasti omakseen idean maton levityksestä ja alkulaulusta kerhon alkamisen yhteydessä. Yhteensä 8 kertana aloituksessa me aikuiset emme ehtineet ottamaan mattoa. Lapset levittivät maton yleensä innokkaina lattialle ja kävivät sen päälle odottavaisena istumaan. Muutaman kerran löytyi joku lapsi, joka ei innostunut liikkeen tekemisestä. Yhdessä lauloimme osallistavan alkulaulun ”Onkos Maija täällä”. Samalla lapsi teki haluamansa liikkeen maton päällä kavereiden taputtaessa. Alkulaulun jälkeen kävimme läpi kerhomerkkin, eli laminoidun kuvan kädestä, korvasta, silmästä tai nenästä. Mietimme, mitä kaikkea vaikkapa käsillä voi tehdä ja missä kohtaa kehoa ne sijaitsevat. Lapsille maton levittäminen oli erittäin merkityksellinen viesti kerhon alkamisesta. Rutiinien tärkeys tuli hyvin esille. Lapset sisäistivät nopeasti idean, mitä maton levittäminen tarkoittaa. Jo muutaman kerran jälkeen, kun heille kerrottiin aistikerhon alkavan, he hakivat jo itse maton, levittivät sen ja kävivät sen päälle istumaan.

Tuntokerho eli käsikerho

Käsikerhosta kertyi yhteensä 19 havaintoa. Tunnustelupusseja testasimme kaksi kertaa, sivellin - ja pallorentoutusta kolme kertaa. Nämä kaksi osa-aluetta olivat yhden kerhokerran yhdessä. Tutkiminen korostui ja kiinnosti lapsia, lapset pystyivät toimimaan melko itsenäisesti ja omatoimisesti. Yksi lapsi ei uskaltanut laittaa kättä pussiin, kun ei nähnyt sen sisältöä etukäteen. Toinen lapsi puolestaan innostui testailemaan myös jaloilla tunnustelupusseja.

Siveleminen innosti lapsia varsinkin, jos he saivat välillä sivellä aikuista. Yhdessä nimettiin kehonosia. Kummallakaan kerralla siveleminen ei lähtenyt liian voimalliseen suuntaan. Pallorentoutus motivoi kaverin kanssa yhteistyöhön.

Aistirataa testasimme neljä erillistä kertaa. Rata kannusti lapsia tutkimaan ja kokeilemaan, jopa maistelemaan, kun alustana oli makaronia ja karkkipaperia. Yhdessä sanallistettiin käsitteitä kova, pehmeä, rapiseva jne. Pumpuli herätti kahdella lapsella mielikuvan pilvestä. Piikkimatto osoittautui joka kerta kaikkein kiinnostavimmaksi asiaksi, eikä lapsia juurikaan pelottanut sen terävyys, sitä kokeiltiin niin käsin kuin jaloin. Toiveikkaina haisteltiin tyhjiä karkkipapereita, jotka eivät enää tuoksuneet millekään. Kiinnostavaksi osoittautui myös karkkipapereista lähtevä rapiseva ääni.

Taikahiekasta tuli kolme havaintoa, vesileikistä neljä. Muovailua emme tässä kohdassa ehtineet testata. Aikaisempien kokemusten perusteella voisi olettaa sen toimivan hyvin. Taikahiekka oli vähän vanhemmille lapsille mieluisa toimintamuoto, 2,5 vuodesta eteenpäin. Nuorempia ahdisti hiekan jääminen sormiin tai he heittelivät hiekkaa lattialle ja siitä tuli heille leikki. Vesileikkiä kokeilimme neljä erillistä kertaa ja se osoittautui erittäin suosituksi toimintamuodoksi. Aarteiden talossa on pieni allas, jonka ympärille mahtuu hyvin viisikin lasta samanaikaisesti. Jokaisella vesileikkikerralla lapset viihtyivät lähes tunnin altaalla vesilelujen kanssa. Pyysimme vanhempia tuomaan lapsilleen uimapuvut ja pyyhkeet. Varsinaisesta uimisesta ei kuitenkaan ollut kysymys. Vesileikki ei ole toteutettavissa 13-14 välisenä aikana, mutta sille löytyy ehdottomasti tilaus lasten suurena mielenkiinnon kohteena muuten toiminnassamme. Lukiessani kirjallisuutta, kävi ilmi, että nykypäivänä monissa yksiköissä on valitettavasti luovuttu hiekka -ja vesileikistä, vaikka ne ovat lapsille mieluisia. Kaikista havainnoiduista osa-alueista vesileikki sitoutti ja motivoi lapsia ehdottomasti ajallisesti kaikkein pisimpään. Lapset käyttivät myös mielikuvitusta vesileikissä- *autoja pestiin autopesulassa ja ankat kävivät hanan alla suihkussa.*

Kukkuu-leikkiä leikimme kaksi kertaa, toisella kerralla yhdistettynä tanssiin ja toisella kerralla yhdistettynä taskulamppujen kanssa. Kukkuu-leikki on toimiva valinta alle 3-vuotiaille, myös ilman aikuisen ohjeistusta he keksivät hyvin nopeasti huiveille monikäyttöisiä toimintatapoja. Toiminta sitoutti pitkäksi aikaa pienryhmän molemmilla kerroilla, tanssin yhteydessä melkein tunniksi, taskulamppujen kanssa yhdistettynä puolisen tuntia kerrallaan.

Kuivasuihkua testasimme kerhon yhteydessä yhden ainoan kerran. Muuten kuivasuihkun rooli on erilainen. Se on ryhmätilassamme koko ajan lasten saatavilla ja käytettävissä. Lapset ovat ottaneet kuivasuihkun omakseen ja se toimii yleensä mielekkäänä läpikulkupaikkana, josta lapset hakevat tuntemuksia pitkin päivää. Kovin

pitkäksi aikaa kerrallaan kuivasuihku ei sitouta. Kuivasuihku kannattaa jatkossa ottaa useammin aistiradan kanssa yhdessä.

Kuulokerho eli korvakerho

Sadut, äänikirjat ja tuntokirjat olivat lapsille erittäin mieluisia. Näitä kokeilimme neljä kertaa. Kulkuvälinekirjoille löytyi oma vankka kannattajajoukkonsa ja äänikirjat olivat kaikille lapsille mieluisia. Hyvin nopeasti kävi ilmi, mikä kirja itse kullekin lapselle oli mieluisin vaihtoehto. Kirjat on helppo yhdistää muihin osa-alueisiin tai lukea ihan omana itsenäisenä toimintonaan. Kirjat osoittautuivat olevan mieluisia kaikille osallistujille.

Tanssimme lasten kanssa yhden kerran kokeilevan toiminnan aikana. Tanssi motivoi ja innosti suurinta osaa lapsista, yksilölliset erot tulivat hyvin esiin. Tanssiminen kannusti lapsia monipuoliseen liikkumiseen. Huivien kanssa käveltiin, juostiin, huiskuteltiin ja tietenkin tanssittiin. Sinänsä tanssia on hankala järjestää iltapäivään, mutta muuten sille on tarpeen järjestää aikaa ja tilaa rakenteissa. Kunhan varhaiskasvattajien liikkuvuus tasaantuu talossamme, voimme todennäköisemmin alkaa käyttää liikuntasalia iltapäivisin tehokkaammin. Tällä hetkellä on tärkeintä, että aistimateriaalipaketin osa-alueet ovat mahdollisimman helposti toteutettavissa olevia asioita.

Äänimuistipeliä kokeilimme kolme kertaa. Se motivoi lapsia yksilöllisesti. Suurin osa lapsista ei vielä oppinut muistipelin ideaa, sen sijaan harjoittelimme käsitteitä samanlainen, erilainen, kova, hiljainen, kolina, kilinä jne. Pienistä, huovutetuista palloista tuli osalle lapsista helposti riitaa ja harjoittelimmekin jakamista ahkerasti.

Tieto -ja viestintäteknikkaa kokeilimme neljänä erillisenä kertana. Alkuperäinen ajatus oli nauhoittaa lasten omaa puhetta ja antaa heidän ottaa valokuvia. Ajatus vaihtui valokuvien ja videoiden katselemiseksi ja niistä käytäväksi yhteiseksi keskusteluksi. Kuvien katsominen kiinnosti lapsia kovasti ja he keskittyivät pitkiksikin ajoiksi kerrallaan. Tarinallisuuden ja yhteisen kerronnan katsotaan myös tukevan lapsen identiteetin kehitystä, kun yhdessä muistellaan, mitä kaikkea onkaan tullut yhteisesti tehtyä. Nykypäivän lapset osaavat sujuvasti käyttää kosketusnäyttöä ja valita tablettilta kuvia oma-aloitteisesti. Yhdellä kerhokerralla lapset olivat katselleet valokuvia myös pallomeressä uimisen lomassa, kun kaikki eivät olleet mahtuneet pallomereen yhtä aikaa.

Mikä soitin-leikin ideana oli soittimiin tutustuminen ja äänen tunnistaminen. Hyvin nopeasti kävi ilmi, että lapsille mieluisin toimintamuoto oli omaehtoinen soittaminen ja

soittimien kokeilu. Tätä osa-aluetta kokeilimme kaksi kertaa. Soittimet ovat helposti toteutettava toimintamuoto pienellä vaivannäöllä, eivätkä vaadi ennakkovalmisteluja. Lisäksi ne osallistivat jokaista lasta.

Liikkumismuotojen kokeilu oli lapsille mielekästä, testasimme tätä osa-aluetta vain yhden kerran jumpan yhteydessä. Kuuntelimme musiikkia ja liikuimme ohjeen mukaan. Aikuisen osallistuminen ja mallintaminen auttoivat asiassa eteenpäin. Toiminta oli mieluisa, mutta se vaatii liikuntasalin hyödyntämistä, eli edessä on sama haaste, kuin tanssinkin suhteen.

Näkökerho eli silmäkerho

Saippuakuplat olivat onnistunut valinta. Niitä testasimme kaksi kertaa. Saippuakuplat osallistivat onnistuneesti kaiken ikäisiä lapsia, osa kykeni puhaltamaan ja loput ilakoivat palloista ja yrittivät osua niihin.

Taskulampuilla valottelu oli mielekäs toiminta, joka motivoi jokaisella kerralla, oli kyseessä pimeä tai valoisa huone. Pimeä huone kannusti lapsia jahtausleikkiin ja liikkumiseen. Aikuinen rikasti leikkiä tuomalla mukaan väripalikoita, jolloin saatiin eri värejä valoja aikaiseksi. Taskulamput kannustivat lapsia monipuolisesti liikkumiseen, leikkimiseen, taiteelliseen kokemiseen kuin tutkimiseenkin. Lapset innostuivat myös tutkimaan varjoja. Välillä huoneeseen sytytettiin valo, jolloin taskulampun valo näytti pienemmältä kuin pimeässä huoneessa. ” 2,5 vuotias lapsi totesi, että vauvavallo” . Yhteensä kokeilimme taskulamppuja viitenä eri kertana.

Suurennuslaseja käytimme kaksi kertaa kummallisten esineiden ihmettelystä. Näinä kertoina ihmettelyn kohteena olivat ropelli, alpakan ja lampaan villa, kakkulapio, purkin avaaja, teesihti. Kummalliset esineet kirvoittivat lasten mielikuvitusta. *Alpakan villasta tuli haamu, ropelli kuului laivalle, kakkulapiosta tuli kenkälusikka*. Sitoutuminen toimintaan kesti molemmilla havainnointikerroilla siihen saakka, kun aikuinen keräsi tavarat pois. Lapset pystyivät erittäin hyvin itsenäiseen toimintaan ja pahoilta riidoilta vältyttiin.

Valon ja varjon leikissä ihailimme ja tutkimme diskopalloa ja laavalamppua läheltä samalla kertaa, kun tanssimme. Erilaiset valot houkuttelevat lapsia kovasti tutkimiseen ja havainnointiin. Diskopallon värit ja liike kiinnostivat jokaista osallistujaa ja kaikki lapset kävivätkin vuoron perään tutkimassa palloa niin läheltä, kuin pystyivät. Otimme

diskopallon ja muita valaisimia käyttöön myös aamupalahetken rauhoittamiseksi. Hämärä valo ja rentouttava musiikki tuovat aamupalalle rauhallisen tunnelman.

Leikkivarjoa olemme käyttäneet erittäin aktiivisesti metsäretkien yhteydessä lähes viikottain, mutta iltapäivän rakenteessa sitä on haastavaa käyttää. Käyttäminen edellyttää liikuntasaliin lähtemistä ja sitoo kaksi aikuista mukaan, mikä ei ole tällä hetkellä mahdollista toteuttaa. Varjon käyttäminen innostaa, sitouttaa ja osallistaa jokaista lasta ja siksi onkin tärkeää muistaa käyttää varjoa säännöllisesti.

Maalaaminen, värittäminen ja piirtäminen ovat se osa-alue, joka jäi testaamatta aistikerhoon yhteydessä, mutta olemme käyttäneet niitä viikottain muussa toiminnassa. Uskon niiden sopivan erinomaisesti myös iltapäivän hetkeen, koska ne eivät vaadi liian isoja ennakkovalmisteleminen.

Hajukerho eli nenäkerho

Hajupurkit olivat varsin toimiva osa aistikerhoa. Havainnoimme niitä yhteensä kolme kertaa. Suurin osa osallistuvista lapsista haisteli purkkeja uteliaasti ja mielellään. Tuoksut saivat aikaan keskustelua. *Lapsi, 2,5 v totesi kaikkien hajujen olevan pahoja hajuja. Lapsi 2,5 v kertoi, että hän ei saa juoda kaakaota ja hunaja on mehiläisen ruokaa. Keltainen hunaja näytti ihan voikukalta.* Lapset mielellään juttelivat purkin väreistä. Yksi lapsi ei suostunut haistamaan purkkeja millään kokoontumiskerralla.

Nenäpallottelua kokeilimme vain yhden kerran höyhenpuhalluksen yhteydessä. Aikuisen ohjausta ja neuvoa tarvittiin runsaasti, osuminen oli haastavaa näin pienille lapsille. Ilmapallo välineenä kiinnosti kovasti ja kannusti liikkumiseen, hyppimiseen ja juoksemiseen. Elämyksellisiä kokemuksia syntyi ilmapallojen poksahdessa, se tuntui jännittävältä, mutta kivalta.

Hyvä ja paha haju-leikki itsenäisenä toimintana oli liian haastava toteuttaa, eikä se motivoinut ketään varhaiskasvattajaakaan kokeilemaan itsenäisenä osa-alueena. Mielipiteen ilmaisu näin pienille lapsille on haastavaa ja parhaiten keskustelua syntyi hajupurkkien yhteydessä konkreettisen hajun äärellä.

Höyhenpuhallusta kokeilimme neljänä kertana aina jonkun toisen osa-alueen lisänä. Toiminta sitoutti pääsääntöisesti hyvin, mutta osa lapsista koki puhaltamisen liian haasteelliseksi. Puhaltaminen innosti lapsia hyppimään höyhenten mukana. Kaikki pääsivät hyvin mukaan matkimalla muita. Liikkuminen toimintatapana korostui eniten ja

epäonnistuminen puhaltamisessa unohtui, kun lapset pääsivät muuten osallistumaan liikunnan kautta.

Arvaa-kuka leikistä päätimme luopua yhden testaamiskerran perusteella. Toiminta oli liian haastava ja monivaiheinen, sekä edellytti suurta etukäteisvalmistelua, johon ei ole aikaa. Ideana toiminnassa oli, että salissa on pehmoeläimiä, joiden ruokailumieltymyksiä pohditaan yhdessä lasten kanssa ja sen jälkeen liikutaan eläimen luokse kyseisen eläimen tavoin. Esimerkiksi- aikuinen kysyy, mikä eläin syö luuta ja sen jälkeen lapset liikkuvat pehmokoiran luokse. Arvaa- kuka toiminnan tilalle päätimme ottaa teekutsuleikin. Teekutsuja olimme leikkineet heräämisen jälkeen jo monta kertaa muutenkin ja se innosti lapsia kovasti. Olin ostanut kirpputorilta posliiniset pienet astiat, jotka usein levitimme liinan päälle ja tarjosimme nalleille juotavaa. Posliiniasiast saavuttivat suuren suosion ja niitä osattiin käsitellä varovasti aikuisen ohjauksessa. Samaan aikaan keskustelimme omista lempiruuuista ja juomista. En aluksi edes ajatellut teekutsuja osana aistikerhoa, vasta raporttia kirjoittaessani ymmärsin niiden sopivan juuri tähän kohtaan päivän rakennetta. Hajukerhoon oli haastavaa keksiä toimintatapoja. Teekutsujen toimivuuden myös kaikki kokeilevat varhaiskasvattajat pystyivät allekirjoittamaan.

Pallomeressä uimme neljänä erillisenä kertana. Kuten olin arvellutkin, pallomeri innosti lapsia kovasti ja kannusti liikkumaan monin eri tavoin. Lapset uivat ja sukelsivat pallomeressä, heittelivät palloja meren ulkopuolelle ja hakivat niitä takaisin. He myös puristelivat, haistelivat ja jopa maistelivat palloja. Ideana oli etsiä tuoksupalloa, joka löytyikin 2/4 kokeilukerralla. Pallomeren haasteeksi muodostui, että siellä jotkut lapset kävivät todella riehakkaaksi ja pienryhmät, joissa toimintaa toteutettiin, piti miettiä todella tarkasti etukäteen, että ketkään lapset eivät jäisi jalkoihin. Lisäksi pallomerta emme pysty toteuttamaan iltapäivällä, vaan se on sisäaamun toiminta. Eli sama haaste, kun kaikissa muissakin liikkumiseen painottuvissa aistikerhon osa-alueissa.

Osallisuus toteutui varhaiskasvattajille tekemieni havainnointilomakkeiden (liite 3) perusteella oikein hyvin. Kaikki yksikön alle 3-vuotiaat lapset saivat luvan osallistua ja pääsivät mukaan kerhoon. Toiminnan ollessa meneillään jokainen pienryhmän lapsi pääsi halutessaan mukaan toimintaan, mutta ketään ei pakotettu. Lapsella oli oikeus myös tarkkailla ja seurata tilannetta kaikessa rauhassa niin halutessaan. Yksilölliset erot ja lasten mieltymykset tulivat hyvin esille. Kaikki osa-alueet eivät tietenkään olleet jokaisen lapsen mieleen, mutta jokaiselle löytyi myös runsaasti mielekästä tekemistä. Ylivoimaisesti ajallisesti pisimpään sitouttivat vesileikki ja pallomeri, lähes tunnin verran. Tämä saattoi toisaalta liittyä myös siihen, että varhaiskasvattajat olivat varanneet näille

toiminnoille eniten aikaa. Kaiken kaikkiaan lapset lähestyivät materiaaleja kukin omalla tyylillään, kuka rohkeammin, kuka varovaisemmin ja kaikki tavat ovat yhtä oikeita. Itse hämmästyin aistikerhon saamasta suuresta suosiosta lasten keskuudessa, lapset olivat hyvin vastaanottavaisia ja kiinnostuneita kaikesta toiminnasta.

Aistikerhon *lopettamiseen* liittyi kokoontuminen maton ympärille ja keskustelu siitä, mitä olimme tehneet. Lapset saivat kertoa, mistä pitivät tai eivät pitäneet. Lopuksi lauloimme soitto-asi-laulun ja rullasimme maton kasaan. Tästä tuli iso asia monelle osallistujalle. Usein samat kolme lasta keräsivät ja kantoivat maton pois. Se oli kunnia-asia. Alunperin ajatus matosta nousi esiin koko talon suunnittelupäivänä. Matosta tuli koko kerhon symboli.

Teemahaastattelusta nousseet asiat

Teemahaastattelun tein neljälle varhaiskasvattajalle. Mukana oli yksi lastentarhanopettaja ja kolme lastenhoitajaa. Haastattelussa oli yhteensä kymmenen kysymystä (liite 5). Kysymyksistä seitsemän koski aistimateriaalipaketin toimivuutta ja kolme koski varhaiskasvattajien sitoutumista paketin käyttämiseen. Päiväkodin johtaja oli estynyt osallistumasta teemahaastatteluun. Hänelle lähetin sähköpostitse samat kysymykset, joita käsittelemme varhaiskasvattajien kanssa. Hänen vastauksensa yhdistin muiden varhaiskasvattajien vastauksiin. Nauhoitin teemahaastattelun ja nostin sieltä esiin kirjoittamalla tärkeimpiä näkökulmia käytettävyyteen liittyen. Teemoittelin näkökulmat käytettävyyttä helpottaviin ja hankaloittaviin tekijöihin.

Aistimateriaalipaketin käytettävyyttä helpottavat tekijät

Kaikki varhaiskasvattajat kokivat pääsääntöisesti, että aistimateriaalipaketti oli toimiva, helppokäyttöinen ja selkeä. Lisäksi he kokivat saaneensa riittävästi tietoa kerhon vetämisestä, aloittamisesta, itse toimintaosuudesta ja lopettamisesta. Myös kerhon kulkuun kirjoittamani aistikerhon rakennelomake (liite 4) koettiin helpottavana ja toimivana, sen koettiin auttavan kerhon kulun muistamisessa. Viidestä haastateltavasta jokainen koki aistimateriaalipaketin sisällöllisesti yksinkertaisena ja toimintamallina helposti käytettäväksi, mikä oli tarkoituskin. Kerho koettiin myös sijaisille yksinkertaiseksi ja turvalliseksi vetää.

Vaikka aistimateriaalipaketti oli alun perin ideoitu nimenomaan päiväunilta heräävien lasten toiminnaksi, varhaiskasvattajat kokivat, että pakettia voisi ottaa päivän muinakin ajankohtina, eivätkä paketin kaikki osa-alueet olleet toteutettavissa päiväuniaikaan,

koska vaativat enemmän ennakkovalmisteluja ja suunnittelua. Lisäksi tietyt osa-alueet olivat niin pitkäkestoisia, ettei niitä voinut ajatella käytettäväksi kovin lyhyttä aikaa. Se, että kerhoa voi toteuttaa haluamansa mittaisen ajan, 10 minuutista tuntiin, koettiin käytettävyyttä helpottavana tekijänä. Tämän koettiin tuovan tietynlaista vapautta ottaa paketti käyttöön ilman etukäteisvalmisteluja. Aistimateriaalipaketti tiedostettiin merkitykselliseksi osana kokopäiväpedagogiikkaa kolmessa vastauksessa. Erityisesti odottelu- ja siirtymätilanteissa nähtiin tärkeänä hyödyntää aistimateriaalipakettia.

”Aistilaatikat osana kokopäiväpedagogiikkaa on loistava menetelmä rikastuttamaan toimintaa monessa arjen siirtymä/odottelutilanteessa. Ois mahtavaa, jos boxit vois olla tulevaisuudessa hyödyksi myös muissa pedagogisissa hetkissä.”

Kokemukset kerhon vetämisestä koettiin pääosin myönteisiksi ja lapset vastaanottavaisiksi. Koettiin, että kerhon toteuttamisessa sai toimia melko vapaasti ja luovasti. Kaikki varhaiskasvattajat kokivat pääsääntöisesti lasten olevan virkeitä ja motivoituneita.

Kaikki osallistuneet varhaiskasvattajat kokivat, että mikäli kerhon vetovastuu laitettaisiin esimerkiksi työvuoroihin liittyväksi, tämä voisi helpottaa toimintaan sitoutumista, koska olisi selkeää ja säännöllistä. Yhdessä vastauksessa koettiin, että mikäli sama varhaiskasvattaja pitäisi aistikerhoa vaikkapa aina viikon kerrallaan, tämä antaisi hänelle hyvää kokonaisnäkemystä siitä, mitä lapset ovat oppineet. Tavoitteena on, että kerhosta tulisi rutiini, johon kuka tahansa pystyy sitoutumaan. Silloin kerhon vetämisen muistaisi kaikkein parhaiten arjessa toteuttaa. Yhdessä vastauksessa nousi perehdyttämisen tärkeys uusille varhaiskasvattajille. Kuvatukien nähtiin auttavan varhaiskasvattajaa aistilaatikoiden muistamisessa. Tärkeänä nähtiin aistimateriaalipaketin huolellinen kohtelu ja säilyttäminen, etteivät tavarat vain katoa jonnekin ajan myötä.

”Jos se on säännöllinen, niin siihen tulee rutiini. Musta se oli sillai iisi, kun siinä oli ne laatikat valmiina, et se ei ollu vaikeeta aloittaa, mutta mä en aina välttämättä muistanu sitä.”

Pedagogiseen dokumentointiin kerhon vetäminen tarjoaa oivan mahdollisuuden. Havaintoja voidaan hyödyntää toiminnan suunnittelussa tulevaisuudessakin. Toimivana ideana koettiin kerhovihko, johon kerhon vetäjä laittaisi tärkeimpiä havaintojaan ylös. Mahdollisesti havaintoja voisi kirjata myös ryhmävasuun tai lasten omiinkin vasuihin

yhden haastateltavan mukaan. Yhden haastateltavan mukaan olisi hyvä, jos jokaiseen aistilaatikkoon laitettaisiin oma havainnointivihkonsa.

Käytettävyyttä hankaloittavia tekijöitä

Päiväkodin tilat uniaikaan koettiin hankaliksi. Pienten päädyssä on kaksi lepohuonetta. 1-2-vuotiaiden ryhmässä on lisäksi ruokailutila. 2-3-vuotiaiden ryhmässä on rakentelutila. Ryhmillä on yhteinen sisäeteinen ja kuraeteinen. Sisäeteinen toimii läpikulkupaikkana, josta on käynti molempien ryhmien omiin wc-tiloihin. Kuraeteisesta on muodostunut kerhopaikka, koska se on ainut paikka, josta ei kuulu kumpaankaan lepohuoneeseen meteliä. Sisäeteinen ei ole rauhallinen tila, koska siihen heräilevät lapset tulevat mennessään potalle. Kuraeteinen aiheuttaa ylimääräistä työtä varsinkin sen vuoksi, että se täytyy siivota ennen kerhon alkua. Tällä hetkellä se on kuitenkin paras mahdollinen tila rakenteensa puolesta. Lepohuoneiden viereisiä huoneita ei voi käyttää, koska kerhosta tulee aina jonkin verran ääntä, johon nukkuvat lapset heräisivät.

”Tila ei mun mielestä varsinaisesti palvele, mutta ehkä sisäeteinen vois olla parempikin, toisaalta sitten on heränneitä lapsia, tila ei toimi. Ruokasalissakin voisi tehdä, mutta muitakin on aina tulossa.”

Liikunta osio koettiin yleisesti ottaen haasteelliseksi toteuttaa, koska tämä edellyttää enemmän ennakkosuunnittelua ja sitoutumista sekä liikuntasalin varaamista ennalta, koska isojen puolen lapset käyttävät sitä aktiivisesti. Lisäksi liikunnallisten osioiden toteuttaminen vaatii enemmän panostusta varhaiskasvattajilta, koska osa toimintatavoista, esimerkiksi leikkivarjo, sitoo kaksi varhaiskasvattajaa.

Kerhon aloituksen katsottiin mahdollistavan liikuntaa, vaikka sitä osiota oli muuten haastavaa toteuttaa. Kerho alkaa maton levittämällä lattialle ja lasta osallistavalla laululla, jonka aikana lapsi voi tulla matolle tekemään haluamansa liikunnallisen liikkeen, suosittuja ovat olleet hyppimiset ja kuperkeikat.

”Se on ihana kun ne muut kannustaa siinä ja taputtaa, tsemppaa toisiaan.”

Muutama osa-alue koettiin liian haastavaksi toteuttaa ja ajateltiin, että ne voisi vaihtaa johonkin toiseen toimintatapaan. Arvaa kuka leikki koettiin liian haastavaksi yhden testaamiskerran perusteella. Arvaa-kuka leikin ideana oli päätellä eläimen ruuan perusteella, mikä eläin oli kyseessä. Tämän jälkeen tarkoitus oli harjoitella liikkumismuotoja kyseisen eläimen lailla. Päätettiin vaihtaa arvaa kuka leikki teekutsut leikkiin, jota olimme leikkineet jo monta kertaa sitoutuneesti. Lapset osasivat

kunnioittavasti kohdella pieniä posliiniastioita. Hoivaleikki kiinnosti ja sitoutti myös kaikkein pienimpiä osallistujia. Pienet astiat, nuket ja nallet innostivat.

Riippuen kerhon osa-alueesta, yksi varhaiskasvattaja koki haasteellisena tilanteet, joissa täytyi vetää kahdelle pienryhmälle kerhoa peräkkäin, esimerkiksi vesileikki. Tässä tilanteessa kerhon päättäminen ja lopettaminen maton kanssa oli hankalaa, koska oli kiire järjestää tila jo seuraavaa pienryhmää varten.

Saippuakuplat olivat pääasiassa positiivinen ja osallistuttava menetelmä, mutta haasteena oli, että pienet kaatoivat kuplavedet lattialle, eivätkä osanneet pitää purkista kiinni. Parannusideana nousi, että otettaisiin käyttöön iso vati, jossa vesi olisi. Sinne lapset voisivat kastaa tikun ja pystyisivät toimimaan omatoimisemmin, minkä on koko kerhon ideakin.

Nenäpallottelu koettiin yhden kokeilukerran perustella vaikeaksi ja jäätiin pohtimaan, voisiko nenäpallottelua kokeilla mieluummin isommilla lapsilla. Yleisesti ottaen kerho koettiin kokeilemisen arvoiseksi asiaksi myös isompien puolella, koska monet heistä eivät enää nuku ja samalla tavalla kaipaavat tekemistä lepohuoneesta nousemisen jälkeen. Samoin tulevaisuudessa, ihan jokainen hereillä oleva lapsi on oikeutettu osallistumaan aistikerhoon. Ainoastaan kokeilevan toiminnan aikana pidimme kiinni siitä, että osallistujat olivat alle 3-vuotiaita.

”Kyl tää hyödyttää ihan kaikkia, myös yli 3-vuotiaita.”

Yleisesti ottaen paketti koettiin pääsääntöisesti toimivaksi ja lasta osallistavaksi. Haasteena on tulevaisuudessa varhaiskasvattajien sitoutuminen kerhotoimintaan. Lapset ovat siitä innostuneita jo valmiiksi. Oleellista on tiedostaa aistimateriaalipaketin merkitys osana kokopäiväpedagogiikkaa. Paketilla on mahdollista rikastaa toimintaa isompienkin lasten keskuudessa, koska se tarjoaa mielekästä tekemistä heillekin. Aikuisille paketti tarjoaa selkeän, konkreettisen ja helpon välineistön, joka on yksinkertainen kenelle tahansa toteuttaa. Lisäksi kerho tarjoaa herkullisen mahdollisuuden pedagogiseen dokumentointiin. Lasten mielenkiinnon kohteisiin on helppo tarttua, koska ne tulevat kerhon kautta hyvin näkyviin. Tämä mahdollistaa toiminnan jatkokehittämisen lasten kannalta parhaaseen mahdolliseen suuntaan.

Kehittämistyön **viimeistelyvaihe** yllätti haastavuudellaan. Suuren materiaalmäärän järjevä jäsentäminen ja tiivistäminen osoittautui työllistäväksi. Vaihe venähtikin marraskuusta tammikuuhun. Sain rakentavaa palautetta kehittämistyön ohjaajalta ja

toimeksiantajalta. Kävin esittämässä kehittämistyön jo ennen arvioitavaksi jättämistä. Huolellisuuden näkökulmasta oli hyvä valinta tehdä työ viimeistelyä myöten rauhassa loppuun saakka.

Taulukko 1. Kehittämisprosessin aikataulu

Vaihe	Toiminta	Aika
Aloitusvaihe	Alustava idea toimeksiantajan toiveisiin	11/18
	perustuen- moniaistinen toimintapäivä alle 3 v Toimeksiantosopimukset	11/18
Suunnitteluvaihe	Alustava suunnitelma avainhenkilöiden kanssa	11-12/18
	Muihin opinnäytetöihin tutustuminen	11-12/18
	Suunnittelutyöpaja	12/18
Työstövaihe	Aineiston hankintaa tietoperustaa varten,	01-07/19
	muistiinpanoja niistä n. 100 sivun verran	
	Tietoperustan kirjoittaminen-toimeksiantajan	01-07/19
	palaute	
	Tietoperustatyöpaja	03/19
	Päätös kehittämismenetelmistä	03/19
Arviointivaihe	Esikyselylomakkeen laadinta ja esikysely	04/19
	Esikyselyn vastausten teemoittelu	04/19
	Idean muuttuminen moniaistiseksi	05/19
	materiaalipaketiksi	
Työstövaihe	Keskustelu avainhenkilöiden kanssa- valinta	05/19
	materiaalipaketin sisällöstä	
	Materiaalipaketin sisältöjen hankkiminen/	06-07/19
	tekeminen	
	Englannin kielinen kirjallisuus ja kirjoitusprosessi	06-07/19
	Havainnointi-, haastattelu-, tutkimuslupa- ja	06-07/19
	mallilomakkeen laadinta	
	Kehittämistyön esitleminen suunnittelupäivänä	07/19
	Kokeilevatoiminta/ havainnointijakso/ sekä	08-09/19
	varhaiskasvattajien perehdytys	08-09/19
	Palautteiden kokoaminen yhteen/teemoittelu	10/19
Teemahaastattelu/ sähköpostihaastattelu	10/19	
Haastattelujen teemoittelu	10/19	
Tulostyöpaja	10/19	
Viimeistelyvaihe	Kehittämistyön viimeistely loppuun saakka	11-12/19-
	Toimeksiantajan ja ohjaavan opettajan arviointi ja	01/2010
	palaute	
Valmis tuotos	Työn esitys ja posterit	11/19
	Valmiin työn palautus	01/20
	Kypsyysnäyte	01/20

6 KEHITTÄMISTYÖN TUOTOS

6.1 Moniaistinen materiaalipaketti

Esikyselyn perusteella suunnittelin aistimateriaalipaketin (liite 6) eli kehittämistyön tuotoksen sisällöt yhdessä avainhenkilöiden kanssa. Paljon osa-alueita oli Aarteiden talossa valmiinakin, esimerkiksi vesileikkiallas, taikahiekka, väriliituja jne. Paljon löysin kirpputoreilta esimerkiksi huiveja, pieniä astioita ja valaisimia. Muutaman osa-alueen tein itse. Äänimuistipelin huovutin villasta, kuivasuihkun rakensin kierrätysmatonkuteista ja tuntopussit ompelin kierräyskankaista. Liitteessä 6 olen eritellyt yksityiskohtaisemmin, mitä aistimateriaalipaketti sisältää, mitä se on tullut maksamaan ja mitkä ovat eri osa-alueiden pedagogiset tavoitteet.

Aistimateriaalipakettia käytämme aistikerhossa, joka on pedagoginen toimintamalli päivästruktuurissa. Lasten kanssa puhumme silmä-, korva-, nenä- ja käsikerhosta. Valitsimme tuntokerholle nimen käsikerho, koska se on helpommin ymmärrettävissä, kuin esimerkiksi ihokerho. Tuntokerhossa tunnustelemme asioita enimmäkseen käsillä, mutta myös muilla kehonosilla.

Fyysisesti aistimateriaalipaketti sisältää neljä aistilaatikkoa. Jokaisessa laatikossa on kuusi osa-aluetta, joiden on tarkoitus tukea lapsen tyypillisiä toimintatapoja kyseisen aistin näkökulmasta. Lisäksi jokainen laatikko sisältää laminoidun kuvan kyseisestä aistista, eli kuvan silmästä, korvasta, nenästä ja kädestä sekä koonnin sisällöstään. Kaikki osa-alueet eivät mahtuneet laatikon sisälle, esimerkiksi pallomeri, vesileikki tai kuivasuihku.

Aistikerho alkaa joka kerta samalla tavalla (liite 4). Keräännymme yhteen ja levitämme räsymaton lattialle. Istuudumme maton ympärille laulamaan alkulaulun ”Onkos Maija täällä?” Lapset hyppivät tai tekevät haluamansa liikkeen maton päällä toisten taputtaessa ja laulaessa. Jokainen tulee yksilöllisesti huomioiduksi. Tämän jälkeen käymme yhdessä läpi laminoidun kerhomerkin. Mietimme, mitä voimme vaikkapa korvilla tehdä. Laatikosta valitsemme joko varhaiskasvattajan tai lapsen aloitteesta yhden tai kaksi asiaa kerrallaan. Mikäli valitsemme vaikkapa kirjat ja kuulomuistipelin, nämä ovat riittävät lyhytkestoisia yhdessä toteutettaviksi. Varhaiskasvattaja voi lapsiryhmän kiinnostuksen ja innostuksen mukaan joko lukea yhteisesti kirjoja kaikille, tai lapset voivat selailla kirjoja oman kiinnostuksensa mukaan. Yhdessä nimetään

asioita. Kuulomuistipeli sisältää 5 paria huovutettuja äänimuistipalloja. Peliä pelataan pienryhmässä. Samalla harjoitellaan vuoron odottamista, ohjeiden noudattamista, keskittymistä, sosiaalisia taitoja, käsitteiden nimeämistä ja tietenkin kuuntelemista. Mikäli osallistujat ovat todella pieniä, voidaan vain tutkia huovutettuja palloja ja ihmetellä niistä lähteviä, erilaisia ääniä. Kaikki tavat ovat yhtä oikeita. Varhaiskasvattaja osallistuu itsekin toimintaan havainnoiden ja dokumentoiden sitä samalla. Kerho loppuu aina samalla tavalla. Yhdessä kokoonnutaan maton ympärille, käydään läpi kerhomerkki ja todetaan, että korvakerho loppuu. Lauletaan yhdessä soittorasia. Lopuksi lapselta voi kysyä hänen mielipidettään kerhosta.

Seuraavaksi esittelen valokuvin pääpiirteittäin aistimateriaalipaketin, eli kehittämistyön tuotoksen. Aistimateriaalipaketti on fyysisesti Aarteiden talon käytössä ja sen tavoitteena on tukea lapsen moniaistista toimijuutta leikin, liikkumisen, tutkimisen sekä taiteellisen ilmaisun ja kokemisen kautta.

Kuva 1. Käsikerho

Kuva 2. Silmäkerho

Kuva 3. Nenäkerho

Kuva 4. Korvakerho

6.2 Tuotoksen tarkastelu suhteessa tavoitteisiin

Kehittämistyön tavoitteena oli löytää varhaiskasvattajien käyttöön toimivia, helposti hyödynnettäviä pedagogisia toimintamalleja tukemaan alle 3-vuotiaiden lasten tyypillisiä toimintatapoja moniaistisuutta hyödyntäen. Markkinointi oli mahdollisesti yksi tavoite, jonka jätimme alussa avoimeksi asiaksi. Kehittämistehtäväksi täsmentyi prosessin tarkistusvaiheessa esikyselyn perusteella aistimateriaalipaketin kehittäminen. Aistimateriaalipaketti sisälsi 24 eri osa-aluetta, jotka saivat lopullisen muotonsa varhaiskasvattajien palautteesta kokeilevan toiminnan ja havainnoinnin jaksolta. Aistimateriaalipaketin tarkoituksena on tukea lasten leikkimistä, liikkumista, tutkimista ja taiteellista kokemista ja ilmaisua neljää aistia hyödyntäen. Mukaan valitsimme avainhenkilöiden kanssa näkö-, kuulo-, tunto- ja hajuaistin.

Kehittämistyön tuloksena varhaiskasvattajille löytyi tavoitteen mukaisesti helppoja ja selkeitä pedagogisia toimintamalleja, joita voi arjessa käyttää ilman suurempia ennakkovalmisteluja. Varhaiskasvattajat kokivat kehittämistyön tuotoksen eli aistimateriaalipaketin tärkeänä myös kokopäiväpedagogiikan näkökulmasta toiminnan rikastuttajana kaikenikäisillä lapsilla. Varhaiskasvattajat kokivat, että oli helppoa, kun oli olemassa "ideaboksi", josta voi tarvittaessa valita haluamansa menetelmän. Vilkan ja Airaksisen (2003, 53) mukaan kehittämistyön ensisijaisia kriteereitä ovat mm. käytettävyyys kohderyhmässä ja ympäristössä, tuotteen houkuttelevuus, selkeys ja johdonmukaisuus. Tähän peilaten aistimateriaalipaketti oli tuotoksena onnistunut. Hyvää tuotoksessa on myös sen muunneltavuus. Mikään ei estä jatkossa vaihtamasta tai ideoimasta uusia eri osa-alueita aistimateriaalipakettiin.

Aistimateriaalipaketin tavoitteena oli saada aktivoitua kaikkein pienimpien lasten toimijuutta heidän omia toimintatapojaan hyödyntäen. Lapsi ei ole pelkkä aikuisen toiminnan kohde, vaan hänen toiminnallaan on oikeasti väliä ja siitä seuraa jotakin. Toimiva lapsi osallistuu aktiivisesti. Toimijuus ilmenee aloitteellisuutena, osallisuutena ja kykynä esittää mielipiteitä ikätaso huomioiden. Toimijuudella on suuri merkitys lapsen identiteetin muodostumiselle ja syrjäytymisen ehkäisylle. (Krongvist & Kumpulainen 2011, 43-44.)

Saamani palautteen mukaan aistimateriaalipaketti tuotoksena oli onnistunut. Lapset osallistuivat erittäin mielellään ja toimivat aktiivisesti aistikerhossa. Lasten kanssa tehtiin monipuolisesti paljon asioita. Varhaiskasvattajat kokivat pääsääntöisesti eri osa-alueet

toimiviksi, helppokäyttöisiksi ja turvallisiksi kenelle tahansa vetää. Toimeksiantajan lausunto kehittämistyöstä oli kiitettävää. Lausunnon mukaan kehittämistyön avulla on kehitetty luovasti ja ennakkoluulottomasti alle 3-vuotiaiden toimintaa. Työyhteisö on osallistutettu kiitettävästi mukaan kehittämisprosessiin. Palautteen mukaan kehittämistyöllä ja siitä nousseilla innovaatioilla on kestävä tulevaisuus yksikön toiminnassa.

7 POHDINTA

7.1 Kehittämistyön arviointi

Kehittämistyön tavoitteena oli löytää varhaiskasvattajien käyttöön selkeitä ja yksinkertaisia pedagogisia toimintamalleja tukemaan alle 3-vuotiaiden lasten tyypillisiä toimintatapoja moniaistisesti. Markkinoinnin jätimme alussa ikään kuin avoimeksi asiaksi. Kehittämistehtäväksi täsmentyi aistimateriaalipaketin kehittäminen.

Kehittämismenetelminä käytin esikyselyä, kokeilevaa toimintaa ja havainnointia sekä teemahaastattelua. Esikysely (liite1) määritteli koko idean aistimateriaalipaketista sekä suurimmaksi osaksi sen sisällöt. Koin esikyselyn olevan kehittämistyön aluksi pätevä valinta, jolla sain runsaasti tietoa varhaiskasvattajien näkemyksistä. Kokeilevaan toimintaan ja havainnointiin osallistui yhteensä neljä varhaiskasvattajaa, yksikön johtaja sekä kehittämistyöntekijä itse. Tällä menetelmällä sain paljon tietoa aistimateriaalipaketin osa-alueiden toimivuudesta, lasten kiinnostuksen kohteista ja varhaiskasvattajien kokemuksista. Havainnoinnin tueksi laadin havainnointilomakkeen (liite 3), joka antoi minulle huomattavasti enemmän tietoa, kuin mitä olisin saanut, jos varhaiskasvattajat olisivat vain kertoneet minulle näkemyksistään. Mikäli muuttaisin lomakkeissa jotakin, olisin laittanut siihen päivämäärän, kellonajan, lasten nimet ja kohdan lasten kommenteille. Tietenkään yksittäisten lasten nimiä ei julkaista missään, mutta nimien ylöskirjaaminen olisi tuonut arvokasta tietoa esimerkiksi siitä, kuka lapsi on päässyt osallistumaan ja kuinka monta kertaa. Suuntaa antavaa tietoa toki tuli, kun jälkikäteen itse kirjoitin osallistuvien lasten nimet ylös. Myös varhaiskasvattajat kokivat havainnointilomakkeen hyödylliseksi.

Kokeilevan toiminnan jälkeen tein varhaiskasvattajille teemahaastattelun (liite 5) ryhmähaastatteluna, jonka koin tehokkaana. Nauhoitin haastattelun, mikä helpotti asioiden muistamista ja työstämistä. Teemoittelin vastaukset aistimateriaalipaketin käytettävyyttä helpottaviin ja hankaloittaviin tekijöihin. Kokeilevan toiminnan ja teemahaastattelun perusteella muutimme muutaman yksittäisen osa-alueen aistimateriaalipaketista. Kehittämistyössä on suositeltavaa, että toimijoina olisi syytä olla sellaiset ihmiset, joita asia koskettaa. Kehittäminen etenee työelämälähtöisesti niiden ihmisten kanssa, joihin asia vaikuttaa. Toimijoiden osallistuminen on keskeistä onnistumisen kannalta. (Toikko & Rantanen 2009, 95-96.) Lisäksi on oleellista, että

kehittämistyössä mukana olleet henkilöt voivat kokea, että heidän näkemyksillään on merkitystä (Hyysalo 2009, 103). Uskon, että omassa kehittämistyössäni ihmisten näkemykset tulivat monipuolisesti huomioitua, koska rakentuihan aistimateriaalipaketti lähes kokonaan varhaiskasvattajille tekemäni esikyselyn (liite 1) perusteella. Kaikilla oli mahdollisuus vaikuttaa asiaan.

Kehittämistyö onnistui mielestäni päätavoitteen osalta hyvin. Varhaiskasvattajien käyttöön löytyi helppoja pedagogisia toimintamalleja. Sain hyödyllistä tietoa varhaiskasvattajien toiveista ja ideoista prosessin kaikissa vaiheissa. Aihe oli innostava ja vei mukanaan. Vilkan ja Airaksisen (2003, 23) mukaan on tärkeää, että kehittämistyöstä on hyötyä jollekin. Laajaa kokonaisuutta ei ole mielekästä tehdä vain omaksi ilokseen.

Haasteena oli havainnointijakson aikana arjen kiireellisyys ja suunnitelmien muuttuminen. Myös varhaiskasvattajien vaihtuvuus toi omat haasteensa toimintaan. Lisäksi varhaiskasvattajille oli löydyttävä aikaa testata aistimateriaalipakettia, dokumentoida sitä saada heidät sitoutumaan toimintaan. Sitoutumisen saavuttamisessa varhaiskasvattajat näkivät hyvänä työvuoroon sidotun aistikerhon vetämisen. Kehittämistyön ”alataavoite” markkinointi jäi vielä muhimaan. Olemme kyllä tiedottaneet moniaistisesta toimintamallista blogipäivityksissä ja vanhempainilloissa asiakasperheille. Markkinoinnissa on mahdollisuus jatkokehittämiselle.

7.2 Oma oppimisprosessi

Kehittämistyön prosessi itsessään kesti yli vuoden. Ajallisesti työhön meni mittavasti tunteja. Toki aihetta valitessani tiedostin sen laaja-alaisuuden. Aistit yhdistettynä lapselle tyypillisiin toimintatapoihin Reggio Emilia oppimisympäristössä ei ollut helposti rajattavissa oleva aihe. Vaativuudesta huolimatta uskon tehneeni oman oppimisen kannalta oikean valinnan. Aihe kiinnosti ja motivoi suuresti. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018 ja reggiolaisuus tulivat tutuiksi. Sosionomin erityisosaamiseen varhaiskasvatuksessa kuuluu mm. varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen, toimintakulttuurin ja eri osaamisalueiden suunnittelu, toteutus, dokumentointi ja arviointi sekä oman toiminnan jatkuva reflektointi. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2016) Koin omalta osaltani kehittämistyön tekemisen tukevan näitä taitoja. Kehittämistyön laajuus pakotti minut pois omalta mukavuusalueeltani kokeilemaan uutta ja erilaista. Työn jokaisessa vaiheessa oli

Salosen konstruktivistisen mallin (2013, 18) mukaisesti keskeistä toiminnan arviointi ja pohdinta niin itsereflektiivisyyden näkökulmasta, mutta myös toimeksiantajayhteisön ja ohjaavan opettajan palautteen pohjalta. Varhaiskasvatuksen sosionomin kompetensseihin kuuluu laaja-alaisen osaamisen edistäminen oppimisen eri osa-alueilla sekä lapsen osallisuuden ja toimijuuden vahvistaminen (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2016). Koen onnistuneeni näillä alueilla - perustuuhan koko työn idea lasten toimijuuden tukemiseen kokonaisvaltaisesti. Kehittämistyön tekeminen opetti minulle valtavasti uutta, varhaiskasvatustietoa 2018 mukaista tietoa ja osaamista. On ollut ilo huomata, että vielä 18 työvuoden jälkeen pystyy katsomaan asioita ikään kuin uusin silmin. Laaja tietoperusta ja toteutus eri vaiheineen opettivat huomioimaan monia eri näkökulmia osana kokonaisuutta. Toisaalta, jos lähtisin uudelleen kehittämistyötä tekemään, rajaisin sen paremmin. Valintoja tehdessäni tuotoksen sisällöistä toimeksiantajan kanssa, emme malttaneet jättää hyviä, varhaiskasvattajilta nousseita ideoita hyödyntämättä riittävästi. Jos valitsisin uudelleen, ottaisin mukaan eri aisteihin vain neljä osa-aluetta kulloisenkin toimintatavan mukaan. Näin saisin rajattua työtä inhimillisempään työmäärään ja siitä huolimatta materiaalia olisi runsaasti. Työn hyödyntämistä markkinoinnissa voisi vielä jatkokehittää eteenpäin. Samoin jokaiseen lapsen tyypilliseen toimintatapaan voisi perehtyä yksityiskohtaisemmin moniaistisuuden näkökulmasta. Huolimatta siitä, että aistien merkitystä korostetaan Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2018, se on loppujen lopuksi aika vähän esiin nostettu seikka lasten kasvussa, kehityksessä ja oppimisessa. Koemme kaiken elämässämme ja olemisessamme jonkun aistin kautta, joten kyseessä on myös varhaiskasvatuksen kannalta äärimmäisen tärkeä asia.

7.3 Eettisyys ja luotettavuus

Eettinen osaaminen on sosionomin ammatillista ydinosaa. Omat arvomme ohjaavat toimintaa, mitä olemme tekemässä. Tässä mielessä oman toiminnan kriittinen reflektointi on tärkeää. Lisäksi eettiseen osaamiseen kuuluu lasten oikeuksien sopimuksen mukaisesti lasten hyvinvoinnin, osallisuuden, huolenpidon ja suojelun edistäminen. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2016.)

Kehittämistyön eettisyyteen liittyy ennen kaikkea asianmukaisten tutkimuslupien pyytäminen lasten huoltajilta. Huoltajille kerroin tarkasti, mihin lapset olivat

osallistumassa ja mitä se käytännössä tarkoitti. Tutkimuslupalomakkeen (liite 2) toiselle puolelle laadin konkreettisen kuvauksen aistimateriaalipaketin eri osa-alueista. Kaikki huoltajat antoivat lapselleen luvan osallistua. Kerroin lisäksi, että mikäli markkinointi tulisi ajankohtaiseksi jossain vaiheessa, huoltajilta pyydettäisiin uudet luvat tähän tarkoitukseen.

On tärkeää, että kaikkien osallistujien nimettömyys varmistetaan (Tuomi & Sarajärvi 2018, 156). Tämä on asia, jota pohdin paljonkin. Kehittämistyössä kerroin toimeksiantajan toiveesta ja kehittämistyön luonteestakin johtuen paljon tietoa yksiköstämme. Lasten nimiä en missään vaiheessa kertonut, enkä julkaissut kasvokuvia heistä. Kokeilevan toiminnan ja havainnoinnin jaksolla tuli esille paljon tietoa lasten toimintatavoista. Raportoinnissa kuvailin lasten toimintaa, mutta ketään ei pysty tunnistamaan tekstistä.

Oleellista oli, että ketään lasta ei pakotettu osallistumaan aistikerhoon, mikäli hän itse ei niin halunnut. Lapsella oli oikeus kieltäytyä toiminnasta tai halutessaan seuralla sivusta. Yleensä kävi niin, että vähän aikaa seurattuaan, jokainen halusi osallistua. Positiivista oli ennen kaikkea se, miten hienosti lapset ottivat aistikerhon omakseen. Uskon, että kehittämistyön luotettavuutta lisäsi, että lapsia havainnoivat tutut varhaiskasvattajat, koska lapset pystyivät toimimaan omana itsenään paremmin.

Kehittämistyön luotettavuutta pyrin lisäämään valitsemalla mahdollisimman uusia lähteitä teoriaperustaan. Käyttämäni käsitteet avasin huolellisesti. Teoriaperusta on kattava. Huolellisella dokumentoinnilla pyrin lisäämään kehittämistyön luotettavuutta sen eri vaiheissa. Näkyväksi tekeminen onkin tärkeä osa kehittämistyön luotettavuutta. Kehittämistyön hyödyllisyys ja käyttökelpoisuus on myös osa luotettavuutta. (Toikko & Rantanen 2009, 121-125.) Toimeksiantajalta saamani positiivinen palaute tukee omalta osaltaan työn luotettavuus näkökulmaa. Varhaiskasvattajien aktiivisuudella oli tärkeä merkitys prosessin onnistumisessa. Avainhenkilöiden kanssa kävin antoisia keskusteluita ja sain runsaasti hyödyllistä palautetta sekä ideoita kehittämistyön eri vaiheissa. Sain heiltä hyviä kirjallisuusvinkkejä teoriaperustaan reggiolaisuuden näkökulmasta. Yhteistyö oli onnistunutta ja opin paljon uutta. Lasten oppimisen ilo oli ehdottomasti kehittämistyön parasta antia ja äärimmäisen palkitsevaa. Lasten kanssa tehtiin ihan oikeasti paljon mielekästä toimintaa, joka tuli näkyviin havainnoinnin ja dokumentoinnin kautta. Koin kehittämisprosessin onnistuneena ja uskon, että sillä on tulevaisuus edessään.

LÄHTEET

Aerila, J-A.; Keskitalo, A. & Urmson, K. 2016. A-B-C - Shaping Alphabets with Methods of Outdoor and Multisensory Learning Viitattu 12.1. 2020 <https://jecer.org/fi/wp-content/uploads/2016/02/Aerila-Keskitalo-Urmson-issue5-1.pdf>

Ayres A. J. 2008. Aistimusten aallokossa. Sensorisen integraation häiriö ja terapia. Jyväskylä: PS-kustannus.

Curtis, D.; Brown, K.; Baird, L. & Coughlin, A-M. 2013. Planning environments and Materials That Respond to Young Childrens Lively Minds. Viitattu 18.1.2020 https://pdfs.semanticscholar.org/6f22/631d9c3fc7c72e1e23701219272830ed5c3b.pdf?_ga=2.195680108.157387863.1579375693-1195294607.1579375693

Edwards, C. 1995. Partner, Nurturer, and Guide: The Roles of the Reggio Teacher in Action. Teoksessa C. Edwards, L., Gandini, L. & Forman G. (toim.) The Hundred Languages of Children – The Reggio Emilia Approach to Early Childhood Education. Ablex Publishing Corporation. United States of America, Inc, 151-169

Heinimaa, E. 2011. Reggio Emilian kunnalliset päiväkodit- pedagoginen suunnannäyttävä maailmalla. Teoksessa Paalasmaa, J. Lapsesta käsin- Kasvatuksen ja opetuksen vaihtoehtoja. Jyväskylä. PS-kustannus.

Helenius, A. & Lummelahti, L. 2013. Leikin käsikirja. Jyväskylä: PS – kustannus.

Helenius, A. & Mäntynen, P. 2001. Leikin aakkoset. Teoksessa A. Helenius, K. Karila, H. Munter, P. Mäntynen, & H. Siren-Tiusanen, H. Pienet päivähoitossa- alle 3-vuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki:WSOY.

Hiissa, T. 2010. Lapsilähtöistä kasvatusta rakentamassa. Tapaustutkimus kahdesta päiväkodista. Pro gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto: Tampereen yliopistopaino.

Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2018. Tutki ja kirjoita. 22. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Huttu, T. & Heikkinen, K. 2017. Pää edellä- näin tuet lapsesi aivojen kehitystä. Helsinki: WSOY.

Hyysalo, S. 2009. Käyttäjä tuotekehityksessä- Tieto, tutkimus,menetelmät. Helsinki:Otava.

Hännikäinen, M. & Rasku-Puttonen, H. 2001. Piagetin ja Vygotskin merkitys varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Karila, K.; Kinos, J. & Virtanen, J. Varhaiskasvatuksen teoriasuutauksia. Jyväskylä:PS-kustannus.

Jaakkola, T. 2017. Liikuntataitojen oppiminen. Teoksessa Jaakkola, T.; Liukkonen, J. & Sääkslahti, A. Liikuntapedagogiikka. Jyväskylä: PS-kustannus.

Järvinen, K. & Mikkola, P. 2015. Oletko sä meidän kaa? Näkökulmia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa. Helsinki. Pedatieto Oy.

Kalliala, M. 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoitossa. Helsinki: Gaudeamus.

Kalliala, M. 2001. Pienten lasten leikki. Teoksessa Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. Elämysten alkupoluilla. Lähtökohtia alle 3-vuotiaiden taidekasvatukseen. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Karlsson, L. 2012. Lapsinäkökulmaisen tutkimuksen ja toiminnan poluilla. Teoksessa K. Karlsson & R. Karimäki (toim.) Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan, 17-66. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Karppinen, S. 2001. Kädentaidot ja käsityökasvatus. Teoksessa Ruokonen, I.; Rusanen, S. & Välimäki A-L. (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa: Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Karppinen, S. & Salovalta, H. Käden taidot- taaperoiden tilkut, puupalikat, romut ja aarteet. Teoksessa Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. Elämysten alkupoluilla. Lähtökohtia alle 3-vuotiaiden taidekasvatukseen. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Kasvu 2014. Dokumentoinnilla lapsi näkyviin. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. PunaMusta Oy, 2, 8-11.

Kasvu 2017. Seikkailuja aistien maailmassa. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. PunaMusta Oy, 2, 16-18.

Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.

Koivunen, P-L & Lehtinen, T. 2015. Kasvu Kiikarissa- Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kronqvist, E-L. & Kumpulainen, K. 2011. Lapsuuden oppimisympäristöt - Eheä polku varhaiskasvatuksesta kouluun. Helsinki: WSOY.

LeeKeenan, D. & Nimmo, J. 1995. Connections: Using the Project Approach with 2- and 3- Year-Olds in a University Laboratory School. Teoksessa C. Edwards, L., Gandini & Forman G. (toim.) The Hundred Languages of Children- The Reggio Emilia Approach to Early Childhood Education. Ablex Publishing Corporation. United States of America, Inc, 251-267.

Lehto, S.; Reunamo, J. & Ruismäki, H. 2012. Children s peer relations and children s physical activity. Viitattu 5.8.2019 <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042812023002>

Lipponen, L.; Kumpulainen, K. & Hilppö, J. 2013. Haluan, voin ja osaan: Lasten toimijuuden rakentuminen päiväkodissa. Teoksessa Karila, K. & Lipponen, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: vastapaino, 159-175.

Miller, S. & Shoptaugh, S. 2004. Reflections on a Journey of Inspiration. Teacher Change in Public Education. Teoksessa J. Hendrich (toim) Next steps towards teaching the Reggio way. Accepting the challenge to change. Second edition. Upper Saddle River, New Jersey: Pearson Education, Inc, 241-256.

Munter, H. 2013. Alle 3-vuotiaiden leikki, kuvittelu ja lasten aloitteisiin tarttuva narratiivinen pedagogiikka. Teoksessa Karila, K. & Lipponen, L. (toim). Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: vastapaino, 113-158.

Opetus-ja kulttuuriministeriö. 2016. Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä. Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset. Opetus-ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:21.Opetus-ja kulttuuriministeriö. 2016a.

Opetushallitus 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Helsinki: PunaMusta Oy.

Piaget, J. & Inhelder, B. 1977. Lapsen psykologia. Suom. M. Rutanen. Jyväskylä:Gummerus.

Pietilä, M. 2001. Liikunta pienten lasten maailmassa. Teoksessa Helenius, A.; Karila, K.; Munter, H.; Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen, H. Pienet päivähoitossa. Helsinki: WSOY.

Pilke päiväkodit 2019. Verkkosivu. Viitattu 28.8.2019. <https://www.pilkepaivakodit.fi/tietoa-yrityksesta/>

- Pitko, T-L. 2011. Taapero leikin talossa. 1-3-vuotiaan lapsen mahdollisuus leikkiin päiväkotiarjessa. Pro gradu tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Pulli, E. 2007. Tempuja taaperoille. Liikuntaleikkejä 1-3-vuotiaille. Helsinki: Tammi.
- Pusa, T. 2009. Taide kestää elämän- taiteen terapeuttisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki A-L. (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa: iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino Oy.
- Pönkkö, A. & Sääkslahti, A. 2017. Liikuntapedagogiikka varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Jaakkola, T., Liukkonen, J. & Sääkslahti, A. Liikuntapedagogiikka. Jyväskylä. PS-kustannus.
- Reggio Children. 2008. Children, Art, Artists- The expressive languages of children, the artistic language of Alberto Burri. Preschools and Infant-toddler Centers Istituzione of the Municipality of Reggio Emilia.
- Rintakorpi, K. 2010. Lasten toiminnan dokumentointi varhaiskasvatuksessa. Pro Gradu-tutkielma. Helsingin yliopisto. Viitattu 5.8.2019. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/24870/lastento.pdf>
- Ruokonen, I. & Rusanen, S. 2009. Esteettinen kasvattaja kulttuurisena kasvattajana. Teoksessa Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki A-L. (toim) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa: iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino Oy.
- Rusanen, S. 2007. Taidekasvattajaksi varhaiskasvatukseen. Vaajakoski: Gummerus kirjapaino Oy.
- Rusanen, S.; Kuusela, M.; Rintakorpi, K. & Torkki, K. 2018. Mun kuvista kulttuuriin- Kuvataidetta esi- ja alkuopetukseen. Helsinki: Lasten keskus ja kirjapaja Oy.
- Rusanen, S.; Kuusela, M.; Rintakorpi, K. & Torkki, K. 2014. Musta tuntuu punaiselta- Kuvataiteellinen toiminta varhaisiässä. Helsinki: Lasten keskus ja kirjapaja Oy.
- Saarinen, S-L. 2014. Aistiseikkailu- Elämyksiä ja toimintaa koko vuodeksi. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun Ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 72. Turku: Turun Ammattikorkeakoulu.
- Setälä, P.; Mettovaara, E.; Hyvärinen, L. & Jaskari, S. 2011. Vauvojen värikylpy. Porin lastenkulttuurikeskus – Satakunnan lastenkulttuuriverkosto.
- Siren-Tiusanen, H. 2001. Alle kolmivuotiaiden kehitys ja suotuisat varhaiskasvatuskäytännöt. Teoksessa Helenius, A.; Karila, K.; Munter, H.; Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen, H. Pienet päivähoitossa. Helsinki: WSOY.
- Skinnari, S. 2001. Ihmisyyteen heräämisen alkutaival- steinerpedagoginen varhaiskasvatus. Teoksessa Karila, K.; Kinos, J. & Virtanen, J. Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Solatie, J. 2009. Luova lapsi- oivaltaa, oppii ja pärjää. Helsinki: Tammi.
- Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2016. Sosiaalialan ammattikorkeakoulun kompetenssit. Innokylä. Saatavilla <https://www.innokyla.fi/documents/1167850/5e8f1ef1-7a5b-4dfb-a629-0ea09dbfe904>
- Spiikki 2017. Uudistuneet Varhaiskasvatussuunniteman perusteet - pedagogisen toiminnan keskeiset lähtökohdat. Sosiaalipedagogit Talentia ry, 1, 12-13.

Söderena, S. 2013. Tunne, aisti, toimi! Tuntoaistia tukevia harjoituksia arkeen. Helsinki: Early learning Oy.

Tahkokallio, L. 2001. Lapsikeskeisyyden ja lapsilähtöisyyden monet tulkinnat. Teoksessa Karppinen, S.; Puurula, A. & Ruokonen, I. Elämysten alkupuolilla. Lähtökohtia alle 3-vuotiaan taidekasvatukseen. Helsinki:Oy FinnLectura Ab.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampere University Press.

Toivanen, T. 2014. Kasvuun! Draamakasvatusta 1-8-vuotiaille. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Turja, L. & Vuorisalo, M. 2017. Lasten oikeudet, toimijuus ja osallisuus oppimisessa. Teoksessa Koivula, M.; Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino Oy.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Vygotski, L.S. 1982. Ajattelu ja kieli. Suom. K. Helkama & A. Koski-Jännes. Espoo: Weilin+Göös.

Wallin, K. 2000. Reggio Emilia ja lapsen sata kieltä. Helsinki: Lasten keskus.

Muut lähteet

[Merikanto, M. & Sinivuori, N. 2013. Innostavat moniasitiset ympäristöt erityistä tukea tarvitsevien lasten kokemana. Havaintoja moniaististen ympäristöjen vaikutuksista lapsille ominaisiin tapoihin toimia. Hämeen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.](#)

Kysely henkilökunnalle

Olen tekemässä opinnäytetyötä moniaistisen työotteen käyttämisestä Aarteiden talon alle 3-vuotiaiden toimijuuden tukemisessa myös markkinointia silmällä pitäen. Tarkoitus on rakentaa sellainen oppimisympäristö, joka aktivoi lapset käyttämään tyypillisiä toimintatapojaan- leikki, liikkuminen, tutkiminen ja taiteellinen kokeminen moniaistisuutta hyödyntäen. Yksi mahdollinen toteutustapa on värikylpytyyppinen toiminta, mutta muutkaan vaihtoehdot eivät ole poissuljettuja. Kehitellään ideaa eteenpäin!

1. Miten/millaisilla välineillä voidaan parhaiten tukea lapsen toimijuutta
  - a) Leikin
  - b) Tutkimisen
  - c) Liikkumisen
  - d) Taiteellisen kokemisen kannalta

2. Miten/millaisilla välineillä voidaan tukea sensorista stimulaatiota
  - a) Näköaistin
  - b) Kuuloaistin
  - c) Tuntoaistin
  - d) Hajuaistin
  - e) Makuaistin
  - Kannalta

3. Miten opinnäytetyötä voisi parhaiten hyödyntää markkinoinnin kannalta. Keinot?

4. Onko ajatuksia, mikä olisi värikylpyätyyppistä toimintaa parempi tapa hyödyntää multisensorisuutta lapsen toimijuuden tukemisessa?

Tutkimuslupalomake vanhemmille

Päivitan Turun ammattikorkeakoulussa sosionomitutkintoani. Tällä hetkellä toteutan kehittämistyötä toimeksiantona Aarteiden talon pienten ryhmille. Tarkoitus on kehittää yhdessä varhaiskasvattajien kanssa moniaistinen materiaalipaketti, joka tukee ihan pienen lapsen toimijuutta. Toiminta koskee alle 3-vuotiaita lapsia ja toteutetaan pienryhmäperiaatteella.

Yksi kehittämismenetelmistä on lasten havainnointi materiaalin parissa. Tarkoitus on havainnoida elo-syyskuun aikana päivittäin klo 13-14 välillä lasten toimintaa. Tavoitteena on juurruttaa materiaalipaketin käyttö pedagogiseksi toimintatavaksi pienten puolella. Myös markkinointi on yksi mahdollinen tavoite. Pyydän teiltä lupaanne saada havainnoida lastanne tutkittaessa materiaalipaketin toimivuutta.

Lasten nimiä ei tulla julkaisemaan missään vaiheessa. Lapsella on oikeus kieltäytyä osallistumasta. Lapsen kasvot eivät näy kuvissa. Lasta ei herätetä erikseen toimintaa varten, vaan siihen osallistuvat jo hereillä olevat lapset.

Lapseni saa osallistua

Lapseni ei saa osallistua

Lastani saa valokuvata

Lastani ei saa valokuvata

Allekirjoitus

HUOM! Mikäli jossain vaiheessa markkinointi tulee ajankohtaiseksi kuvia esittämällä - tähän tulen ehdottomasti kysymään vielä luvat erikseen teiltä. **Tämä lupahakemus koskee pelkästään kehittämistyöhön liittyvää dokumentointia.** Kerron mielelläni aiheesta enemmän. Materiaalipaketin eri osa-alueet ovat nähtävillä sivun toisella puolella.

Terveisin Anne Mäkinen

Moniaistinen materiaalipaketti

Tuntoaisti

1. Tuntopussit
2. Aistirata
3. Sivellinrentoutus
4. Sensorinen leikki (hiekkä, vesi, muovailu)
5. Kuivasuihku (katosta roikkuva himmeli-tyyppinen ratkaisu)
6. Kummallisten esineiden tutkiminen suurennuslasilla

Kuuloaisti

1. Satujen (myös äänisatujen) kuuntelu
2. Tanssiminen
3. Äänimuistipeli
4. Tvt- tekniikka (otamme yhdessä kuvia, nauhoitamme puhetta)
5. Soittimen tunnistus- leikki
6. Liikkumismuotojen harjoittelu

Näköaisti

1. Saippuakuplat
2. Taskulamput + heijastimet
3. Kukkuu-leikki
4. Valo ja varjo-leikki (seurataan seinälle heijastettuja valoja)
5. Maalaaminen, piirtäminen, värittäminen
6. Leikkivarjo

Hajuaisti

1. Hajupurkit
2. Nenäpallottelu ilmapallolla
3. Mielipideleikki
4. Arvaa kuka-leikki
5. Tuoksupallomeri
6. Höyhenpuhallus

Havainnointilomake varhaiskasvattajille

Lomake on tarkoitettu havainnoinnin tueksi. Dokumentoi mahdollisimman tarkasti ylös havaintojasi lasten käyttäessä aistimateriaalipakettia. Valitse mieluiten sellainen osa-alue, jota ei muut vielä ole havainnoineet. Tarkoitus on valita **vain yhdestä aistilaatikosta korkeintaan kaksi asiaa kerrallaan toiminnasta riippuen**. Pienryhmän koko voi vaihdella 3-6 lasta. Leikkivarjoon tarvitset toisen aikuisen mukaan.

1. Havainnoitava toiminta, lasten lukumäärä, ikä ja innostuneisuuden kesto
2. Miten aloitus sujui? Motivoiko se lapsia?
3. Minkälaisena toiminnassa näyttäytyi
  - a) Leikki (esine-, mielikuvitus-, sensorisena-, roolileikkinä)
  - b) Tutkiminen (tunnustelu, kokeilu, haistelu, maistelu, sitoutuneisuus)
  - c) Liikkuminen (hyppiminen, juokseminen, heittelemine, tanssi, jäljittely)
  - d) Taiteellinen kokeminen (maalaminen, elämyksellinen kokeminen, musiikki)
4. Mikä aisti korostui? Ilmenikö muita aisteja, kuin oli alun perin ajatus?
5. Pääsivätkö kaikki pienryhmän lapset toimintaan mukaan? Elleivät, niin miksi eivät? Mikä auttoi tilanteessa?
6. Pystyivätkö lapset toimimaan tilanteessa itsenäisesti vai tarvitsivatko aikuisen apua? Missä apua tarvittiin?
7. Oliko lopettaminen luontevaa?

Aistikerhon kulku

(kesto 15-45min)

1. Keräännytään yhteen ja levitetään yhdessä räsymatto lattialle
2. Istutaan maton ympärille-lauetaan jokaiselle osallistujalle "Onkos Maija täällä-on Maija täällä-kiva Maija, kiva Maija, kiva kun olet täällä." Lapsi hyppii tai tekee haluamansa liikkeen maton päällä toisten taputtaessa ja laulaessa ympärillä.
3. Käydään läpi kerhomerkki kuvan avulla- eli laminoitu silmä-, korva-, nenä- tai käsikuva. Mietitään yhdessä, mitä kyseisellä kehonosalla tehdään.
4. Otetaan laatikosta joko yksi tai korkeintaan kaksi asiaa riippuen tilanteesta. Esimerkiksi pallomeri tai vesileikki riittää yksinäänkin, kun taas lyhytkestoisempiin osa-alueisiin voi huoletta yhdistää kaksikin asiaa. (saippuakuplat, höyhenpuhallus, äänimuistipeli)
5. Tehdään valittua toimintoa varhaiskasvattajan osallistuessa, havainnoidessa ja dokumentoidessa samalla. Muistathan kuvausluvut!
6. Lopetetaan aistikerho kokoontumalla maton ympärille ja laulamalla yhteisesti soittorasia. Käydään läpi kerhomerkki ja todetaan kerhon päättyvän. Lopuksi rullataan matto yhdessä kasaan ja tiedustellaan lapsen mielipidettä, mistä hän piti.

Teemahaastattelu varhaiskasvattajille

1. Oliko materiaalia helppo käyttää? Oliko tiedotus asiasta riittävää?
2. Onko mielipidettä kerhon ajallisesta kestosta?
3. Miten koet kerhoon sitoutumisen?
4. Mikä oli vaikeaa
5. Mikä oli helppoa
6. Kuinka pitkä aika olisi mielestäsi sopiva yhden kasvattajan sitoutua tekemiseen kerralla? Esim yksi viikko tai työvuoron mukaan? Ryhmän mukaan?
7. Mitä mieltä olet kerhon dokumentointitavasta jatkossa? Mikä olisi paras keino?
8. Oliko materiaalipaketista hyötyä siihen pulmatilanteeseen, mihin se alun perin kehitettiin? (lapset vailla mielekästä toimintaa, aikuiset eivät sitoutuneita päivän tässä kohdassa)
9. Miten kehittäisit pakettia edelleen? Ideat?
10. Alueiden läpikäyntiä

Aistimateriaalipaketti

Tuntoaisti	Toiminta	Tavoitteet	€	Sisältää
Tuntopussit	Tutkiminen	Taktilisen erottelukyvyn harjoittelu. Tuntoaistimukseen keskittyminen vahvistuu ellei lapsi näe esinettä	0	3kpl kierrätyskan- kaasta valmistettua pussukkaa vaihtelevine sisältöineen
Sivellin/ pallorentou- tus	Liikunta	Rauhoittuminen/yhteistyö kaverin kanssa	10	4 kpl pensseleitä, 2 kpl teloja, 5kpl nystyräpalloja
Aistirata	Tutkiminen	Kävellään paljain jaloin/ sukat jalassa aistimuksia stimuloivien alustojen päällä. Myös käsiä voi käyttää	0	4 kpl alustoja, (makaronia, karkkipaperia, untuva, kuplamuovia,piikki matto)
Hiekka ja vesilleikki, muovailu	Leikki	Sensorinen leikki tuottaa iloa erilaisine rikkaine tekstuureineen	0	taikahiekka, muovailuvaha, vesiastia välineineen
Kukkuu leikki	Leikki	Piiloudutaan huivien ja kankaiden alle, tullaan esille. Tunnustellaan huivin alle piiloutunutta kaveria	7	huivit, kankaat
Kuivasuhku	Tutkiminen	Kehon-ja kehonliikkeiden hahmotus. Tunto- ja näköaistimusten aktivoituminen	8	perennatuen ympärille rakennettu kuivasuihku, materiaaleina kierrätysmatonkute et, puupallot

Kuuloaisti	Toiminta	Tavoitteet	€	Sisältää
Sadut	Taide	Keskitytään kuuntelemaan aikuisen lukemaa kirjaa tai selataan itsenäisesti kirjoja	5	kirjat
Tanssi	Liikunta	Tanssitaan musiikin tahdissa	0	huivit (kts edellinen)
Äänimuisti-peli	Leikki	Vuoron odottaminen, yhteistyö ja keskittyminen kuuntelemaan	0	5 paria erilaista, huovutettua muistipalloa
Tieto- ja viestintä teknologia	Tutkiminen	Tutustutaan laitteisiin, nauhoitetaan omaa puhetta, otetaan kuvia, myös lapset itse	0	tabletti
Mikä soitin?	Leikki	Tutustutaan soittimiin, opetellaan tunnistamaan ääniä	0	marakassi, kulkuset, triangeli, kapulat,
Liikkumis-muodot	Liikunta	Kuunnellaan musiikkia ja liikutaan ohjeen mukaan samalla	0	CD:t Vauvan vaaka, Karvakorvan laulupurkki,

Näköaisti	Toiminta	Tavoitteet	€	Sisältää
Saippua- kuplat	Taide	Tuottaa iloa ja osallisuutta, aktivoi	3	6 kpl saippua- kuplapurkkeja
Taskulamput	Taide	Valotellaan taskulampuilla	26	7 kpl pieniä taskulamppuja
Valo ja varjo	Taide	Ihmetellään valojen ja värien liikettä	3,5 3	diskopallo, laavalamppu
Suurennus- lasit	Tutkiminen	Tutkitaan kummallisia esineitä suurennuslasien avulla	0	7 kpl suurennuslaseja, vaihtuvat kummalliset esineet
Leikkivarjo	Liikunta	Miellyttävä visuaalinen aistimus, osallistaa aktiivisesti lasta	0	laulut (sateenkaaren talossa, sisilisko) leikkivarjo
Maalaaminen, värittäminen, piirtäminen	Taide	Nautitaan kokonaisvaltaisesti väreillä leikittelystä. Prosessi tärkeintä.	0	vesivärit, väriliidut, puuvärit

Hajuaisti	Toiminta	Tavoitteet	€	Sisältää
Hajupurkit	Tutkiminen	Tuoksujen tunnistaminen, ihmettely, vuoron odottaminen	0	5kpl purkkeja kaakao, hunaja, inkivääri, neilikka, kardemumma
Nenäpallot	Liikunta	Ilmapallo on helppo väline harjoitella motorista ohjailua- antaa aikaa reagoida	0	ilmapallot
Hyvä/paha haju	Leikki	Harjoitellaan mielipiteen ilmaisua joko nonverbaalisesti tai verbaalisesti	0	laminoituja kuvia, joista lapset esittävät mielipiteensä peukku ylös tai alas- hyvä tai paha haju
Höyhenpuhallus	Leikki	Puhalletaan höyheniä yhdessä- aktivoi suun ja nenän alueen tunteuksia	0	höyheniä
Arvaa kuka?	Liikunta	Jäljitellään eläinten liikkumistapoja	0	pehmot
Pallomeri	Liikunta	Uidaan/etsitään tuoksupalloa	30	100 kpl palloja

Havaintoja kokeilevan toiminnan jaksolta

Tuntoaisti	päivä	hlö	kesto	palautetta
Tuntopussit	23.8.	H2	10 min	Helppo, mielekäs, osallistava
	16.9	H5	20 min	Innostava, monikäyttöinen
Sivellin/ pallo- rentoutus	23.8.	H2	10 min	Ennestään tuttu, lapset tiesivät mitä tehdä
	12.9.	H6	10 min	Lapset rauhoittuvat parityöskentelyyn
	Vk 36	H1	30 min	Lapset tykkäsivät sivellä aikuista, osana aistirataa kokeiltiin
Aistirata	23.8	H6	30 min	Kiinnosti lapsia, kokeilivat rohkeasti
	17.9	H6	20 min	Piikkimatto mieluisin, jonottaminen onnistui
	Vk 36	H1	30 min	Tunnustelua käsin,jaloin,istumalla
	16.9	H5	20 min	Aktiivista nimeämistä koko pajan ajan
Hiekka ja vesilleikki, muovailu	Vk 36	H1	20min+ 20 min	2 pienryhmää, yksilölliset erot hyvin esiin
	29.8.	H6	30min	Aloitus haastava, maton idea ei vielä rutinoitunut, itse hiekka kiinnosti kaikkia
	17.9.	H1	30min+ 30min	2 pienryhmää, vesi elementtinä leluineen houkutteli mielikuvitukselliseen leikkiin
	30.9.	H6	60 min	E erityisen mieluisaa vanhan veden tyhjentäminen loppuksi. Lelut tärkeitä.
	1.10.	H1	50 min	Lapset hakeutuivat mielellään samoihin toimiin mitä edellisilläkin kerroilla-tietyt lelut tai toiminnot
Kukkuu leikki	21.8.	H6	50 min	Tanssin yhteydessä huivit ja niiden alle piiloutuminen verrattoman hauskaa ja sitouttavaa. Laajeni myös verhojen taakse piiloutumiseen ja kaverin tunnusteluun.
	3.10.	H4	20 min	Yritimme arvuutella, kuka oli piilossa. Piilossa oleva lapsi jutteli huivin alta. Yhdistimme taskulamppuja leikkiin, mikä toi jännitystä.
Kuivasuhku	23.8.	H6	30 min	Yhdistettynä aistirataan, läpikulkupaikka. Muuten erilainen rooli, koko ajan saatavilla

Kuuloaisti	päivä	hlö	kesto	palautetta
Sadut	19.8.	H6	30 min	Yllättävän sitouttava toiminta kaikille osallistujille, erilaisia kirjoja- auto, ääni, tunnustelu
	20.8.	H6	20 min	Lapset valitsivat nopeasti omat lempikirjansa
	10/19	H3	20 min	Eläinkirjan lukeminen kannusti liikkumaan kyseisen eläimen tavoin
	1.10.	H3	20 min	Luettiin äänikirjaa. Oma vuoron odotus sujui hyvin. Äänikirjan lukeminen kannusti liikkumaan ja leikkimään kyseisen eläimen tavoin. Synnytti keskustelua
Tanssi	21.8.	H6	50 min	Innosti yksilöllisesti liikkumaan. Selvästi huomasi, ketkä eniten nauttivat. Sitoutti pitkäksi ajaksi
Äänimuistipeli	19.8.	H6	30 min	Motivoi kokeilemaan, aiheutti myös eripuraa, pienet pallot mieluisia. Käsitteiden aktiivista nimeämistä. Testaamista, lapset eivät sisäistäneet muistipelin ideaa vielä
	19.8.	H1	20 min	Kahdenkeskinen tuokio, 2 v lapsi oppi hienosti pelaamaan äänimuistipeliä saadessaan rauhassa harjoitella
	9.9.	H2	12 min	Pallojen karvainen pinta houkutteli tunnustelemaan/tutkimaan. Lapset valitsivat yhden pallon, kuuntelimme vuorotellen sen sisältä tulevaa ääntä
Tieto ja viestintä teknologia	19.9.	H1	30min+ 30min	Tabletti oli lasten saatavilla samaan aikaan pallomeren kanssa. Kun meressä ei ollut tilaa, jonottaessa katsottiin kuvia. Kahdelle pienryhmälle
	20.9.	H2	10 min	Lapset keskittyivät katsomaan kuvia toiminnasta, valitsivat itse kuvat ja videot

	10/19	H3	20 min	Lapset tykkäsivät katsella kuvia, videoiden lauluihin lähdettiin mukaan.
Mikä soitin?	20.8.	H6	20 min	Vapaamuotoista soittamista, innosti eniten, elämyksellisyys
	13.9.	H4	15 min	Eri tahteihin soittaminen, vuoron odotus onnistui hienosti. Soittamista myös ilman soitinta, rytmittäminen kehonosilla. Ei etukäteisvalmisteluja
Liikkumis- muodot	12.9.	H6	30 min	Jumpan yhteydessä. Kuunneltiin musiikkia, liikuttiin sen mukaan. Innosti osaa lapsista. Pienet ottivat mallia isommilta

Näköaisti	päivä	hlö	kesto	palautetta
Saippuakuplat	30.9	H6	60 min	Vesileikin yhteydessä innostava tekeminen. Osa lapsista onnistui puhaltamisessa, loput nauttivat rikkomisesta, erittäin osallistava toiminto. Aikuinen piti purkista kiinni, lapset kastoivat vuorollaan saippuaveteen. Hyvin onnistui vuoron odotus
	1.10.	H1	50 min	Hankalaa, kun lapset kaatoivat kuplavedet lattialle. Voisiko olla yksi iso vati, johon saisi kasta oman kuplatikun? Vuoron odottaminen hankalaa, 5 lasta oli liikaa
Taskulamput	Vk 36	H1	30 min	Tutkittiin pimeässä lepohuoneessa taskulampuilla, miltä asiat näyttävät. Käynnistyi jahtausleikki ja varjoleikki. Väripalikoitten tutkiminen innosti
	11.9.	H1	30 min	2 pienryhmää. Kannusti tutkimiseen, oma käsi, väripalikat, varjot, heijastukset. Yhdelle lapselle valojen rämpyttäminen jäi päälle

	2.10.	H6	25min	Lapset vapaamuotoisesti sitoutuivat isommalla porukalla lamppujen tutkimiseen
	3.10	H3	20 min	Huivit ja lamput yhdessä olivat todella mielenkiintoisia
Valo ja varjo	21.8.	H6	50 min	Tanssipaikalle laitettiin laavalamppu ja diskopallo, jotka houkuttelivat tutkimaan ihan läheltä. Aamupalan yhteyteen olemme viikottain luoneet rauhallisempaa tunnelmaa valaisimia ja rentoutusmusiikkia hyödyntäen-onnistunut valinta, päivä lähtee rauhallisesti käyntiin
Suurennuslasit	2.10	H6	25 min	Lapset vapaasti yhdessä taskulamppujen kanssa tutkivat kummallisia esineitä sitoutuneesti 7 lapsen isolla porukalla
	1.10.	H3	20 min	Oudot esineet saivat mielikuvituksen lentoon, kakkulapiosta tuli kenkälusikka, ropelli kuului laivalle
Leikkivarjo	syksy			Ei testattu kerhon yhteydessä, muuten aktiivikäytössä etenkin metsäretkillä. Osallistaa erittäin hyvin. Kerhossa ei toistaiseksi onnistu, koska vaatii 2 kasvattajaa
Maalaaminen, värittäminen, piirtäminen	syksy			Ei testattu kerhon yhteydessä, muuten käytetään aktiivisesti. Varsinkin värittäminen ja piirtäminen eivät vaadi ennakkovalmisteluja, helppo toteuttaa iltapäivisin osana kerhoa

Hajuaisti	päivä	hlö	kesto	palautetta
Hajupurkit	Vk 36	H1	20min	Hajut herättivät keskustelua ja mielipiteitä. Yksi lapsi ei halunnut haistella, seuraili mieluummin vierestä
	11.9.	H6	25min	Hajut saivat puhuvat lapset keskustelemaan, kaikki osallistujat haistelivat mielellään. Pienimmät olisivat maistelleekin
Nenäpallottelu	30.8.	H2	10min	Yritimme pallotella nenällä, mutta se oli liian vaikeaa. Pallot kannustivat liikkumaan, hyppiminen, juokseminen. Pallon räjähdys jännitti joitain lapsia
Hyvä/paha haju				Jäi kokeilematta itsenäisenä toimintana, käytettiin paljon hajupurkkien yhteydessä keskustellen hajuaista
Höyhenpuhallus	30.8.	H2	10min	Puhaltaminen sujui hyvin ilman apua
	Vk 36	H1	10min	Höyhenpuhallus ei innostanut tällä kertaa
	Vk 36	H1	20min	Osa lapsista osasi puhaltaa, osa ei. Puhaltaminen kannusti kaikkia lapsia liikkumaan, varsinkin hyppimään ja juoksemaan
	11.9.	H6	25min	Puhaltaminen innosti ja motivoi kaikkia touhuamaan mukana, vaikka puhaltaminen ei täysin vielä sujunutkaan. Aktivoi myös liikunnallisesti
Arvaa kuka	12.9.	H6	30min	Leikittiin satujumpan yhteydessä muunnelmaa arvaa-kuka leikistä. Alle 3 vuotiaalle liian monivaiheinen toimintatapa, pitää olla konkreettisempaa. Ideana nousi tämän leikin tilalle teekutsut leikki. Pienet posliiniastiat, ruuat ja pehmojen juottaminen, hoivaleikki kiinnostaa lapsia. Teekutsuja on leikitty jo monia

				kertoja. Samalla on keskusteltu makumieltymyksistä
Pallomeri	14.8.	H6	45min	Ensimmäinen kerta innosti suunnattomasti. Kannusti liikkumaan. Lapsella erittäin itsenäinen rooli. Lasta erinomaisesti osallistava menetelmä
	6.9.	H4	30min	Lapset innostuneita, jännittyneitäkin. Mereen hypittiin uimahyppyjä ja sukeltettiin, palloja heiteltiin laidan yli, juostiin hakemaan takaisin
	19.9.	H1	30min+ 30 min	Pallomeri+tieto- ja viestintätekniikka. Tabletti toimi hienosti vuoron jakajana, kun pallomeressä oli ruuhkaa. Haasteena oli liiallinen riehakkuus, pienryhmät mietittävä tarkasti. Kannusti liikkumiseen